

RAPPORT 2018:31

Analys av reglerna om enkelt avhjälpna hinder

Analys av reglerna om enkelt avhjälpna hinder

Titel: Analys av reglerna om enkelt avhjälpna hinder
Rapportnummer: 2018:31
Utgivare: Boverket, oktober, 2018
Upplaga: 1
Tryck: Boverket internt
ISBN tryck: 978-91-7563-598-9
ISBN pdf: 978-91-7563-599-6
Diarienummer: 3.4.1 7391/2017

Rapporten kan beställas från Boverket.

Webbplats: www.boverket.se/publikationer
E-post: publikationsservice@boverket.se
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverket har fått i uppdrag av regeringen att analysera reglerna i plan- och bygglagen om enkelt avhjälpna hinder och bedöma behovet av att införa krav på tillsynsplan för byggnadsnämnderna.

Denna rapport redovisar Boverkets bedömning om reglerna är ändamålsenligt utformade. Rapporten beskriver också de behov av förtydligande eller ändring av reglerna som Boverket ser. Bedömningen av att införa krav på tillsynsplan redovisas i rapportens sista avsnitt.

Som underlag för bedömningen av reglernas ändamålsenlighet har Boverket även låtit göra en tillämpningsundersökning med platsbesök. Det materialet finns som bilaga till rapporten.

Ansvarig enhetschef för regeringsuppdraget har varit Ingrid Hernsell Norling. Agnes Jensen-Carlén har varit projektledare och i arbetet har Anders Larsson, Lars Brask, Frida Lilja och Parisa Ghandari deltagit.

Karlskrona oktober 2018

Anders Sjelvgren
generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning och läsanvisningar	8
Reglerna och uppföljningar.....	9
Hur ser reglerna ut	9
Reglerna har följts upp av Boverket.....	10
Hur fungerar reglerna?	13
Bedömning av ändamålsenlighet	13
Fokusgruppssamtal.....	13
Referensgrupper	14
Hur ser det ut där hinder åtgärdats	16
Är reglerna ändamålsenliga?.....	17
Krav på tillsynsplan	25
Bilaga 1	36
Fokusgrupperna	36
Bilaga 2	42
Tillämpningsundersökning	42

Sammanfattning

Uppdrag att analysera reglerna för enkelt avhjälpda hinder

Boverket har fått ett uppdrag i sitt regleringsbrev för 2018, att analysera om reglerna för enkelt avhjälpda hinder i plan- och bygglagen behöver förtydligas eller ändras. Analysen ska innehålla en bedömning om reglerna för enkelt avhjälpda hinder är ändamålsenligt utformade. Vidare ska Boverket göra en bedömning av behovet av att införa krav på tillsynsplan för byggnadsnämnderna motsvarande vad som i dag finns för länsstyrelserna och Boverket. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 31 oktober 2018.

Behöver reglerna förtydligas eller ändras

Boverket har identifierat ett antal faktorer som orsakar att det fortfarande finns hinder mot tillgänglighet som inte är avhjälpda. Till viss del kan dessa faktorer hanteras genom förtydligande eller ändring av reglerna om enkelt avhjälpda hinder, men även andra typer av åtgärder behövs för att komma till rätta med orsakerna.

- **Vem som ansvarar** för att åtgärda hinder, ägare eller verksamhetsutövare, är otydligt.
 - En särskild regel skulle kunna införas som anger att utgångspunkten är att det är byggnadens ägare, eller platsens huvudman, som ses som ansvarig för att åtgärda hinder.
- Svårigheter att komma fram till om ett hinder är enkelt avhjälpd, huvudsakligen på grund av **den ekonomiska bedömningen** som ska göras.
 - Vissa åtgärder som är väldigt enkla och därmed inte kostsamma skulle kunna undantas från den ekonomiska bedömningen. Vilka åtgärder som skulle kunna undantas från den ekonomiska bedömningen kan utredas vidare och vore möjliga att införa genom en ändring av Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om enkelt avhjälpda hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.

- **Kommunens tillsyn** är otillräcklig och inte systematiserad.
 - Tillsynen som görs av byggnadsnämnderna i kommunerna har betydande påverkan på om de krav som ställs verkligen uppfylls. Detta behandlas i bedömningen av behovet om att införa krav på tillsynsplaner.
 - Att införa en sanktionsavgift för fastighetsägare eller verksamhetsutövare som inte åtgärdar enkelt avhjälpda hinder kan övervägas. Sanktionsavgiften kan tillfalla kommunen och avgiften kan användas till att finansiera ytterligare tillsyn.
 - Om kretsen av klagoberättigade skulle utökas i lagstiftningen skulle organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning kunna få rätt att överklaga byggnadsnämndernas beslut om att ingripa eller inte ingripa i ett tillsynsärende. Fler ärenden skulle kunna komma att prövas av de högre rättsinstanserna, vilket i sin tur skulle leda till en ökad uppmärksamhet för frågorna och en ökad kunskap om det gällande rättsläget.

Ytterligare faktorer som påverkar att det fortfarande finns hinder

Det finns brister i kännedomen om vilka hinder som reglerna omfattar. Det handlar om hinder som är just enkelt avhjälpda, vilket begränsar vilken *nivå* av tillgänglighet som kan uppnås med nuvarande regler. Det finns även brister i kännedomen om vilka områden reglerna om enkelt avhjälpda hinder gäller för. Kraven ställs för publika lokaler och allmänna platser. Hinder mot tillgänglighet finns även i andra miljöer, men en utökning av reglernas omfattning skulle krävas på lagnivå för att krav skulle kunna ställas för fler områden. Dessa brister i kännedom medför en högre förväntan på vad reglerna kan åstadkomma än vad de faktiskt reglerar.

Det finns brister i kunskapen och brist på kunskapsunderlag. Boverket kan förbättra och utöka sitt informationsmaterial om enkelt avhjälpda hinder. Även ökad kommunal tillsyn skulle ha betydelse för att sprida kunskapen om tillgänglighet, och därmed finns en koppling till införande av krav på tillsynsplaner. Informationskampanjer, från myndigheter över hela landet eller lokalt, ökar aktiviteten och har tidigare visat att det resulterar i genomslag.

Det finns osäkerhet om hur föreskrifterna och de allmänna råden i Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) gäller, och många tillämpare

är också osäkra på hur de allmänna råden ska tolkas och hur lösningar påverkas av rådets text. Det kan finnas skäl för Boverket att se över de allmänna råden.

För aktörer med åtgärdsansvar för ett stort antal eller stora fastigheter eller platser innebär mängden av hinder som ska åtgärdas att genomförandetiden blir lång. Av praktiska skäl kan det ta tid att planera och färdigställa, och hinder kan bli lämnade utan åtgärd under väntetiden.

Det finns osäkerheter bland tillämparna om vilka regler eller rekommendationer som ska gälla på vissa allmänna platser. Det kan övervägas att låta Transportstyrelsen överta ansvaret för regler för tillgänglighet och användbarhet, inklusive enkelt avhjälpna hinder, för bland annat vägar och gator. Det skulle enligt Boverkets uppfattning underlätta tillämpningen av byggreglerna generellt, inklusive reglerna om enkelt avhjälpna hinder.

Behov av att införa krav tillsynsplan

Boverket bedömer att det finns ett behov av att införa krav på att byggnadsnämnden har en tillsynsplan för sin tillsyn enligt plan- och bygglagstiftningen. En sådan tillsynsplan bör i likhet med vad som gäller för tillsynen enligt miljöbalken grundas på en utredning av tillsynsbehovet för den nästkommande treårsperioden.

Behovsutredningen bör ses över vid behov och minst en gång per år.

Utöver en behovsutredning bör tillsynsplanen innehålla en beskrivning av hur byggnadsnämnden har avvägt fördelningen av resurser för tillsyn och hur resurserna har anpassats till det tillsynsbehov som finns.

Tillsynsplanen bör även innehålla en plan för uppföljning och utvärdering av tillsynen och tillsynsarbetet. Det bör ställas krav på att byggnadsnämnden skickar in sin tillsynsplan och sin uppföljning och utvärdering av tillsynsarbetet till länsstyrelsen.

Inledning och läsanvisningar

Först i rapporten beskrivs hur reglerna ser ut i lag, förordning och föreskrift, och hur de gäller. En kort sammanfattning av de uppföljningar som Boverkets föreskrifter följer därefter.

Hur fungerar reglerna? De undersökningar som har gjorts inom uppdraget beskrivs och ett resonemang förs om hur situationen ser ut.

Vi besvarar därefter frågan om reglerna är ändamålsenligt utformade. Vilka orsaker kan finnas till att hinder inte har åtgärdats i den utsträckning som förväntats? Vad skulle behöva göras för att komma till rätta med detta?

Bedömningen av behovet av att införa krav på tillsynsplan behandlas i ett eget avsnitt.

Slutligen följer bilagor som innehåller underlagen till resonemangen i rapporten.

Förklaringar till förkortningar och begrepp som används återkommande i rapporten:

PBL	Plan- och bygglagen (2010:900)
ÄPBL	Plan- och bygglagen (1987:10)
PBF	Plan- och byggförordningen (2011:338)
HIN 1	Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2003:19) om undanröjande av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser. Upphävd genom HIN 2.
HIN 2	Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpan av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.
Publik lokal	en lokal dit allmänheten har tillträde
Allmän plats	en gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov

Reglerna och uppföljningar

Hur ser reglerna ut

Äldre regler

Reglerna om enkelt avhjälpda hinder har funnits sedan 2001. I den nationella handlingsplanen ”Från patient till medborgare”¹ hade man konstaterat ett behov av att höja nivån på tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i den befintliga publika miljön. En särskild bestämmelse infördes i ÄPBL med krav på att undanröja enkelt avhjälpda hinder mot tillgänglighet och användbarhet i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.

Den första HIN, HIN 1, trädde i kraft 1 december 2003 och upphävdes i samband med att PBL trädde i kraft 2 maj 2011.

Nuvarande regler

Vad föreskrivs i PBL

När PBL trädde i kraft överfördes bestämmelsen från ÄPBL till den nya lagen utan att sakinnehållet förändrades. Några omformuleringar gjordes och bestämmelsen delades upp. Den finns nu i två bestämmelser i PBL, en för lokaler och en för allmänna platser.

8 kap 2 §

När det gäller kravet i 1 § 3 ska hinder mot tillgänglighet till eller användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde trots första stycket alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.

8 kap 12 §

Ett hinder mot tillgänglighet eller användbarhet på en allmän plats ska alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.

Genom 10 kap. 2 och 10 §§ i PBF har Boverket bemyndigande att meddela tillämpningsföreskrifter.

Vad föreskrivs i HIN

HIN 2 innehåller tillämpningsföreskrifter till kraven enligt PBL. Vad ”enkelt avhjälpda hinder” innebär beskrivs i 5 §. I 6 – 18 §§ anges vilka hinder som omfattas av kraven, som exempelvis mindre nivåskillnader, bristande fast inredning och skyltning.

¹ Prop. 1999/2000:79

I sakligt hänseende innebar HIN 2, i jämförelse med HIN 1, endast några omformuleringar i 5 §.

En översyn av föreskriften påbörjades efter att HIN 2 hade trätt i kraft. Detta resulterade i ändringar av de allmänna råden och ett särskilt förtydligande avseende krav på att avhjälpda brister i ljudmiljön, i en ny paragraf (8a §). Arbetet resulterade i att HIN 2 ändrades. Den nu gällande föreskriften trädde i kraft 1 juli 2013.

Bestämmelserna i HIN anges som funktionskrav och är förhållandevis kortfattade. Till varje bestämmelse finns ett allmänt råd som anger hur funktionskravet bör eller kan uppfyllas. Texterna i de allmänna råden har formulerats för att även vara informativa och kunskapshöjande.

Reglerna har följts upp av Boverket

Uppföljningar 2005, 2007 och 2010

Boverket gjorde den första uppföljningen av HIN 1 2005². Därefter följdes den upp 2007³ och 2010⁴. Dessa tre uppföljningar hade stort fokus på i vilken mån målet att alla enkelt avhjälpda hinder skulle vara avhjälpda 2010 kunde nås. Det målet hade angetts i den nationella handlingsplanen⁵ 2001.

Boverkets uppföljningar visade att lagstiftningen och föreskrifterna om enkelt avhjälpda hinder underlättade och påskyndade arbetet med anpassningen av miljön för de grupper som är berörda.

En viktig slutsats från uppföljningen 2005 var att en stor grupp av berörda aktörer ännu inte hade kommit igång med sina åtgärder och att åtgärder behövde vidtas för att påskynda insatser att undanröja alla hinder.

Många fastighetsägare saknade kännedom om föreskriften och dess innehåll. Informationsbehovet om enkelt avhjälpda hinder var stort. Men för att komma till handling måste man, förutom att känna till reglerna som sådana, också förstå innebörden och syftet med att reglerna finns. Informationen om de konkreta kraven i HIN har därför också varit bärare av spridningen av ett medvetande om funktionshinderfrågan i vidare mening.

² 1129-2252/2005

³ 1122-3805/2007

⁴ 1122-307/2009

⁵ Prop. 1999/2000:79

En ytterligare slutsats har varit att tillgänglighetsarbetet behöver gå in som en självklar del i de ordinarie verksamheterna. Man såg också att kommunernas tillsyn över de privata fastighetsägarna behövde öka.

Förslag som lämnats tidigare

Exempel på förslag som lämnats i rapporterna av de tidigare uppföljningarna är att det behövs bättre kommunala resurser så att man både kan åtgärda inom den egna förvaltningen och bedriva tillsyn. En aktiv kommunal tillsyn rekommenderades.

Brister i mätmetoder

Det finns dock vissa brister i mätmetoderna som har medfört problem med att fortsätta att följa utvecklingen av regeluppfyllandet. Bristerna handlar bland annat om hur man kvantifierar hindren. I uppföljningarna har heller inte utretts hur de genomförda åtgärderna uppfyller kraven i HIN. Eftersom reglerna i sig innebär bedömningsmoment kan tolkningen av olika situationer sannolikt variera ganska mycket.

Funktionshindersstrategin 2011-2016

Regeringen gav hösten 2011 Boverket i uppdrag att arbeta med fem delmål som en del av regeringens strategi för att genomföra funktionshinderspolitiken 2011-2016. Två av delmålen handlade om enkelt avhjälptra hinder, Delmål 1 och 2. Arbetet slutredovisades i mars 2016⁶.

Delmål 1: En bättre kommunal tillsyn över hur bestämmelserna om tillgänglighet och enkelt avhjälptra hinder följs.

Rapporten tar bland annat upp Boverkets uppföljning av kommunernas tillsyn under 2014. Uppföljningen visar att arbetet med tillsyn över enkelt avhjälptra hinder varierar stort mellan olika kommuner. Majoriteten av kommunerna uppger dock att de saknar resurser för att fullt ut arbeta med frågan, att de saknar någon med ett övergripande ansvar för tillgänglighetsfrågan i kommunen och att de saknar skriftliga rutiner för att hantera anmälningar som kommer in om enkelt avhjälptra hinder.

Delmål 2: En förbättrad tillämpning av bestämmelserna om enkelt avhjälptra hinder.

Arbetet med delmålet innefattade huvudsakligen olika utbildnings- och informationsinsatser, i egen regi eller i samarbete med andra myndigheter och verksamheter. Svårigheter att lägga fast utgångsläget före insatserna

⁶ Strategin för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2011–2016, Slutredovisning, rapport 2016:8.

och att mäta resultaten efter insatserna har gjort att man inte kunde konstatera om målet hade nåtts.

Hur fungerar reglerna?

Bedömning av ändamålsenlighet

Syftet med kraven är att nå en ökad tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, i befintliga publika lokaler och på befintliga allmänna platser. Bestämmelserna kan sägas vara ändamålsenliga om de leder till detta.

För att kunna bedöma ändamålsenligheten har Boverket genomfört fokusgruppssamtal, haft referensgruppsmöten och gjort en tillämpningsundersökning. Ytterligare underlag utgörs av tidigare gjorda uppföljningar och av kompletterande kontakter.

Fokusgruppssamtal

I maj 2018 genomfördes sju djupintervjuer i form av fokusgruppssamtal. Det var två grupper i Malmö, två i Göteborg, två i Stockholm och en grupp i Skellefteå. Deltagarantalet per grupp varierade och var tre till sju personer. Deltagarna har varierande roller i arbetet med enkelt avhjälpda hinder och kom från olika typer av arbetsplatser, och med geografisk spridning. De var från Malmö, Lund, Jönköping, Göteborg, Stockholm, Gotland, Linköping, Luleå, Skellefteå, Piteå och Örnsköldsvik.

Vad frågade vi om

En samtalsledare ledde fokusgruppintervjuerna och hade en intervjuguide med frågor som berörde:

- reglernas ändamålsenlighet,
- otydligheter i HIN,
- framgångs- respektive misslyckandefaktorer i åtgärderna av hindren,
- eventuella arbetsmodeller som tillämpas,
- tillsynsläget,
- behov av ändring av reglerna.

Då uppdraget innebär att analysera de befintliga reglerna om enkelt avhjälpda hinder, blev deltagarna informerade om att i diskussionen utgå från nuvarande regler och hålla sig inom dessa reglers ramar. Leder de befintliga reglerna till att hinder avhjälpas?

Frågorna ställdes med utgångspunkterna att det handlar om:

- den nivå av tillgänglighet som gällande regler anger,
- tillgänglighet för de grupper som berörs enligt nuvarande regler,
- de hinder som beskrivs i HIN,
- de lokaler och områden som reglerna anger eller som beskrivs i förarbeten och vägledningar.

Vad som kom fram i samtalen

Beroende på deltagarnas roller skiljer sig upplevelser och erfarenheter åt av hur man kan få åtgärder enligt HIN genomförda. Vissa ”jobbar på” och åtgärdar, medan andra efterfrågar skarpare mandat för kommunens tillsyn och mer tvingande krav i reglerna.

De hinder som tas upp i föreskriften HIN anses relevanta för att nå en ökad tillgänglighet.

Synpunkter gällande svårigheter i tillämpningen och behov av ändring av regler togs upp återkommande i fokusgruppssamtalen. Uppfattningarna formulerades något olika men berör samma problem. Ett genomgående problem är att otydligheterna medför att resurser i tid och personer behöver läggas på att hitta hanterliga vägar framåt. Dessa resurser hade istället kunnat läggas på konstruktivt arbete. Man menar också att otydligheterna möjliggör många kryphål att undslippa kravet.

Det som diskuterades kan delas in i några kategorier:

- Otydligheter i reglerna
- Problem med gränsdragningar och organisation
- Kunskapsbrist, kompetensbehov
- Andra oklarheter och problem

En sammanställning av det som diskuterades i fokusgrupperna finns i bilaga 1.

Referensgrupper

Boverkets samråd med funktionshindersförbunden

Vid Boverkets samråd med funktionshindersförbunden den 14 juni 2018 presenterades uppdraget och insatserna inom det. En preliminär samman-

ställning av det som diskuterades i fokusgrupperna redovisades och diskuterades därefter.

Följande framfördes:

- Den ekonomiska bedömningen av hinder är besvärlig och ställer till svårigheter.
- Ärenden tar lång tid; det är svårt att få beslut om man gör en anmälan.
- Kunskapen överlag är inte tillräckligt bra. Bättre kunskap om funktionshindersfrågor behövs, mer informationsspridning!
- Nyttan med att nå ökad tillgänglighet borde beskrivas tydligare.
- Arbetet är ofta personbundet i organisationen, kontinuiteten blir lidande.
- Otydligheter om vem som är ansvarig för att åtgärda hinder ställer till problem.
- Tillsynen fungerar i många fall dåligt; kraven upplevs otydliga. Det borde vara mer skarpt formulerade krav (som exempelvis OVK⁷ eller energideklaration).
- Det är otydligt hur de allmänna råden i HIN ska läsas. Särskilt nämndes 8 a §, om ljudmiljö. Tillägget om teleslinga i receptioner som gjordes i föreskriften 2013 tycker man är bra men otillräckligt. Representant för Hörselskadades Riksförbund, HRF, anser att benämningen ”receptioner” är för snäv. Teleslingor i mötes- och konferensrum borde dessutom också kunna vara ett enkelt avhjälpna hinder.
- Skulle krav på att åtgärda enkelt avhjälpna hinder kunna vara villkor för olika bidrag och stöd?
- Barnperspektivet borde beaktas bättre.
- Arbetet borde implementeras bättre i den kontinuerliga förvaltningen.
- ”Se till att det blir verkstad!”

Som avslutning beskrev Boverket också uppdragsinsatsen med platsbesök som beskrivs under ”Hur ser det ut där hinder åtgärdats”. Synpunkter framfördes på att alla paragrafer borde följas upp, inte bara ett urval.

⁷ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:16) om funktionskontroll av ventilationsystem och certifiering av sakkunniga funktionskontrollanter

Särskild referensgrupp till uppdraget

En särskild referensgrupp kallades till ett möte i augusti 2018. De som deltog var representanter för Länsstyrelserna, Fastighetsägarna Sverige, Sveriges kommuner och landsting, Konsumentverket, Riksantikvarieämbetet, Myndigheten för delaktighet, Trafikverket, Certifierad sakkunnig TIL⁸. Representanten för Föreningen Sveriges Byggnadsinspektörer blev förhindrad att delta, men en särskild kontakt togs efter mötet.

Vid mötet presenterade Boverket de frågeställningar som man arbetar med för att bedöma behovet av krav på tillsynsplaner. Fördelar och nackdelar med att införa krav på tillsynsplaner diskuterades, för HIN men även för PBL-området som helhet. Ett förslag till tänkbar utformning av tillsynsplan visades, och mottogs positivt.

De genomförda fokusgruppssamtalen redovisades, dels upplägget, dels vad som framkommit. Deltagarna fick ge sina reflektioner på punkterna som presenterats och sina erfarenheter av problembilden. Relevansen i vad som framkommit diskuterades, och ett resonemang fördes om ändamålsenlighet i reglerna och behoven av att ändra eller förtydliga reglerna.

Slutligen presenterades kort den då pågående tillämpningsundersökningen.

Hur ser det ut där hinder åtgärdats

För att få en bild av hur det faktiskt ser ut där man har åtgärdat hinder har Boverket låtit ett konsultföretag göra en tillämpningsundersökning. Den genomfördes under sommaren 2018 i form av platsbesök på ett avgränsat urval av platser. Det var också ett urval av åtgärder enligt HIN som vi tittade på: ojämn markbeläggning (allmän plats) (12 §), kontrast-/varningsmarkering på trappa (7 och 13 §§), ledstänger trappa (10 och 16 §§), kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor (7 §). Rapport och dokumentation av platsbesöken finns i bilaga 2. Rapportens innehåll återger konsultföretagets slutsatser och bedömningar och utgör endast underlag för Boverkets samlade resonemang. Dokumentationen av platsbesöken är en betraktelse av resultat av insatser för att åtgärda enligt HIN och hur det kan se ut på plats. Dokumentationen av platsbesöken visas med kommentarer till hur hindren åtgärdats.

⁸ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:18) om certifiering av sakkunniga av tillgänglighet

Är reglerna ändamålsenliga?

Boverkets slutsats är att undanröjandet av de hinder som beskrivs i HIN har lett till ökad tillgänglighet, på de områden som reglerna omfattar. Utgångspunkten är att man jämför med om reglerna inte hade funnits.

Enligt rapporten ”En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle”⁹ finns ändå många tillgänglighetshinder. Boverket har identifierat följande huvudsakliga orsaker, när det gäller reglerna om enkelt avhjälpda hinder:

- **Vem som ansvarar** för att åtgärda hinder, ägare eller verksamhetsutövare, är otydligt.
- Svårigheter att komma fram till om ett hinder är enkelt avhjälpd, huvudsakligen p.g.a. **den ekonomiska bedömningen** som ska göras.
- **Kommunens tillsyn** är otillräcklig och inte systematiserad.

Detta kan hanteras genom förtydligande eller ändring av reglerna, men även andra typer av åtgärder behövs för att komma till rätta med orsakerna. I det följande fördjupas vad de olika orsakerna handlar om och hur man kan gå vidare.

Vem som ansvarar för att hinder avhjälpas

En återkommande problematik är att kunna avgöra vem som rättsligt råder över att åtgärda ett hinder. Det är dessutom en förutsättning för att kunna bedöma att de ekonomiska konsekvenserna inte blir orimliga. Är det ägare eller hyresgäst som ska ses som ansvarig? Vad regleras i civilrättsliga avtal? Hur processen för att avgöra detta borde gå till är oklart och ”dödläge” kan uppstå.

En möjlig lösning är att i PBL införa en presumtionsregel, som anger att utgångspunkten är att det är byggnadens ägare, eller platsens huvudman, som ses som ansvarig för att åtgärda hinder. Om ägaren inte rättsligt råder över hindret är det ägaren som ska bevisa att så är fallet.

Den ekonomiska bedömningen

”Hur mycket får ett enkelt avhjälpd hinder kosta?”

Enligt reglerna får en åtgärd inte medföra orimliga kostnader för den som ska avhjälpa hindret. En återkommande problematik är bedömningen av

⁹ Myndigheten för delaktighet 2016

om de ekonomiska konsekvenserna av en åtgärd är orimligt betungande och hindret därför inte är enkelt avhjälpd. Detta är också kopplat till vem som råder över att hindret åtgärdas, som beskrivs ovan.

Vissa åtgärder som är väldigt enkla och därmed inte kostsamma skulle kunna undantas från den ekonomiska bedömningen. Dessa åtgärder skulle då alltid krävas, såvida det inte finns praktiska förutsättningar som försvårar. I fokusgruppssamtalen har kontrastmarkering och varningsmarkering (enligt 7 och 13 §§ HIN) nämnts som åtgärder som skulle kunna vara aktuella. Vilka åtgärder som skulle kunna undantas från den ekonomiska bedömningen kan utredas vidare och vore enligt Boverkets uppfattning möjliga att införa genom en ändring av HIN.

Kommunens tillsyn

Tillsynen över att hinder åtgärdas

Den här typen av bestämmelser är inte ”självgående” eftersom de ställer krav retroaktivt, oavsett om man gör några andra ändringar. Det krävs återkommande informationsinsatser om att reglerna finns. Detta har även tidigare beskrivits i de rapporteringar som Boverket gjort från uppföljningar av HIN 1¹⁰ och i arbetet med strategin för genomförandet av funktionshinderspolitiken, delmål 1¹¹. I många kommuner är dock tillsynen bristfällig, vilket beskrivs närmare i rapporteringen av delmål 1. Tillsynen som görs av byggnadsnämnderna i kommunerna har betydande påverkan på om de krav som ställs verkligen uppfylls. I det kommande avsnittet om tillsynsplaner behandlas detta område närmare.

Överväg att införa sanktionsavgifter

En åtgärd som kan övervägas är att införa en sanktionsavgift för fastighetsägare eller verksamhetsutövare som inte åtgärdar enkelt avhjälpda hinder.

Man skulle med detta vinna främst två saker. Det ena är att man får en enklare och mindre resurskrävande ordning för att arbeta med tillsyn av enkelt avhjälpda hinder, jämfört med att besluta om vitesföreläggande och få vitet utdömt i domstol. Det andra är den beslutade sanktionsavgiften tillfaller kommunen och avgiften kan gå till att finansiera ytterligare tillsyn. Utdömda viten tillfaller staten och kan därför antas ge mindre incitament för kommunen att arbeta med tillsynsärenden, vilka många gånger kan vara tämligen resurskrävande.

¹⁰ 1122-2252/2005, 1122-3805/2007 och 1122-307/2009.

¹¹ Strategin för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2011–2016 Slutredovisning, dnr 315/2016

Sanktionsreglerna kan utformas så att en kommun som får reda på ett hinder som den anser vara enkelt avhjälpd inledningsvis kommunicerar denna bedömning med den berörde fastighetsägaren eller verksamhetsutövaren och uppmanar denne att avhjälpa hindret. Efter att svar har inkommit får kommunen göra en slutlig bedömning av om det rör sig om ett hinder som lagstiftningen kräver ska avhjälpas. I så fall tar kommunen beslut om en sanktionsavgift. Om rättelse inte sker inom viss tid dubblas sanktionsavgiften. Besluten kan överklagas av den berörde fastighetsägaren eller verksamhetsutövaren.

Sanktionsavgiftens storlek bör, liksom för övriga sanktionsavgifter, utgöra ett fast eller på förhand beräkningsbart belopp.¹²

Överväg att se över vem som kan överklaga

Enligt nuvarande ordning måste den som vill överklaga ett beslut enligt PBL vara berörd. Typiskt sett är en fastighetsägare berörd av ett bygglovsärende som avser grannfastigheten. Även en hyresgäst i ett hus där det vidtas ändringsåtgärder kan vara berörd. De som finns utanför kretsen av berörda har däremot inte rätt att överklaga. Sannolikt torde intresseorganisationer sällan anses tillräckligt berörda för att ha någon sådan rätt.

En möjlighet att minska antalet kvarvarande ej åtgärdade enkelt avhjälpda hinder kan mot denna bakgrund vara att i lagstiftningen utöka kretsen av klagoberättigade. På så vis skulle fler ärenden än som sker nu kunna komma att prövas av de högre rättsinstanserna, vilket i sin tur skulle leda till en ökad uppmärksamhet för frågorna och en ökad kunskap om det gällande rättsläget.

Enligt 16 kap. 13 § miljöbalken har ideella föreningars som uppfyller i lagen angivna kvalifikationskrav rätt att överklaga vissa domar och beslut enligt miljöbalken. Det kan överägas att i analogi med det som gäller enligt miljöbalken låta funktionshindersorganisationer som uppfyller vissa i lagen närmare angivna krav överklaga beslut som en kommun fattar i tillsynsärenden som handlar om enkelt avhjälpda hinder och som går en anmälare emot. Det kan handla om att en kommun beslutar att ett anmält hinder inte är att anse som enkelt avhjälpd.

En eventuellt utökad möjlighet att överklaga behöver i så fall utredas vidare.

¹² Jämför regleringen av byggsanktionsavgifter i övrigt i 11 kap. PBL och 9 kap. PBF.

Ytterligare faktorer som påverkar

Förväntan på vad reglerna kan åstadkomma

Brister i kännedom medför många gånger en högre förväntan på vad reglerna kan åstadkomma än vad de faktiskt reglerar. Bättre kännedom om reglerna handlar om att berörda ska känna till att kraven ställs och vad som behöver göras för att uppfylla kraven. Det handlar också om att känna till de begränsningar som finns i reglerna när det gäller vilken nivå av tillgänglighet som kan uppnås och vilka områden som omfattas.

Brister i kunskap och brist på kunskapsunderlag

En viktig faktor för att arbetet ska resultera i mer tillgängliga allmänna platser och publika lokaler är att det finns kunskap om tillgänglighet, användbarhet och hur behoven ser ut. Specialkunskap finns hos sakkunniga i tillgänglighet, och det finns aktörer som knyter sådana personer till sitt arbete. Kunskapen behöver finnas framför allt hos dem som ansvarar för platserna eller lokalerna. Det är en förutsättning för att kunna omsätta reglernas krav till konkret genomförande. Brist på kunskap gör det svårare att tolka och använda föreskrifterna, men medför även svårigheter att ta fram strategier och ett effektivt arbetssätt. Kunskap är vidare en förutsättning för att kunna hantera upphandlingar av entreprenader, så att åtgärder kan genomföras med rätt kvalitet.

Boverket kan förbättra och utöka sitt informationsmaterial om enkelt avhjälpade hinder. Även informationskampanjer, från myndigheter över hela landet eller lokalt, ökar aktiviteten och har tidigare visat att det resulterar i genomslag.

En insats för att sprida kännedom om kraven enligt PBL, PBF och HIN skulle även kravet på tillsynsplaner vara. Detta beskrivs i kommande avsnitt.

Ökad tillgänglighet – till vilken nivå

HIN ställer krav på att åtgärda hinder som är just enkla att avhjälpa för att förbättra tillgängligheten. Boverkets uppfattning är att förväntningarna på vad som kan åstadkommas är större än vad de nuvarande reglerna faktiskt omfattar. Hinder som är mer komplicerade att åtgärda blir mer kostsamma och kan därför hamna utanför vad som är enkelt avhjälpade. Exempelvis åtgärder som innebär att flytta byggnadsdelar eller att installera hiss omfattas inte av kraven enligt HIN. Nivån på kraven i reglerna är satta utifrån vad som man vid införandet av de ursprungliga reglerna år 2001 bedömde vara rimligt att kräva retroaktivt, d.v.s. även om man inte gör andra ändringar av en befintlig byggnad eller plats. Högre krav ställs i samband med ändringar, som ombyggnad och andra ändringar.

En särskild problematik finns för hinder i gränsen mellan byggnad och gatumark. Ett signifikant och vanligt exempel är en lokalentré direkt mot en gångbana i stadsmiljö. I äldre stadskärnor är det inte ovanligt med en nivåskillnad på 2-3 trappsteg, eller fler, in till lokalen. Det innebär ca 35-60 cm höjdskillnad. För att överbrygga den med en ramp med lutning max 1:12 behövs en längd på 4,2 – 7,2 meter, exklusive vilplan. I många sammanhang kan detta vara svårt att få plats med, oavsett om det är på utsidan eller insidan av entrén. Om gångbanan på utsidan är gatumark tillkommer dessutom ofta problemet att den som äger lokalen som har tillgänglighetshindret (nivåskillnaden) inte råder över marken utanför. Att istället ersätta rampen med en lyftanordning omfattas inte av reglerna; det räknas inte som enkelt avhjälp. Lösningar finns där man har avhjälp sådana hinder genom att förändra gångbanan, t.ex. genom att höja den, men det är inte självklart en möjlighet i alla lägen. För att komma åt den här problematiken skulle ändringar krävas i PBL, som förslagsvis skulle ställa krav på att kommunen tar ansvar för att åtgärda denna typ av hinder.

Var blir det mer tillgängligt

Reglerna om enkelt avhjälpda hinder omfattar publika lokaler och allmänna platser. Denna avgränsning innebär att flera miljöer som i och för sig kan ha behov av krav på en förbättrad tillgänglighet inte omfattas. Återkommande nämns exempelvis skolor och flerbostadshus i sammanhanget. I båda fallen omfattas de redan idag i den mån det finns publika lokaler i byggnaden.

En utvidgning i PBL är nödvändig om skolor och bostäder skulle omfattas i sin helhet, eftersom de generellt inte betraktas som publika eller ”med tillträde för allmänheten”¹³.

Som alternativ skulle andra regler än bygglagstiftningen kunna ses över för att innefatta förbättringskrav på tillgängligheten i de miljöerna. De skulle kunna vara lagstiftning om arbetsmiljö, skolverksamhet eller bostadsanpassningsbidrag.

Föreskrifter och allmänna råd i HIN

I författningen HIN finns föreskrifter med relativt kortfattade funktionskrav. Till varje funktionskrav finns allmänna råd som beskriver hur funktionskravet bör eller kan uppfyllas. Bland dem som ska tillämpa kraven råder dock osäkerhet om hur de allmänna råden ska tolkas och hur lösningar påverkas av dem.

¹³ Skolor är i huvudsak arbetsplatser och omfattas främst av arbetsmiljöreglerna.

Några av hindren upplevs som både svåra att bedöma och att tillämpa. I många situationer kan det vara så att de faktiskt inte är enkla att avhjälpa. Det gäller exempelvis hinder i form av rumsakustiska problem (ljud-miljö). Även brister i belysningen är svårt att bedöma, dock inte att det alls finns belysning, som är ett relativt lätthanterat hinder.

Det ingår i Boverkets ansvar att löpande se över sina regler. Det kan finnas skäl att göra en översyn av de allmänna råden i HIN.

Mängden hinder som behöver åtgärdas

För aktörer med åtgärdsansvar för ett stort antal eller stora fastigheter eller platser innebär **mängden** av hinder som ska åtgärdas att genomförandetiden blir lång. Av praktiska skäl kan det ta tid att planera och färdigställa, och hinder kan bli lämnade utan åtgärd under väntetiden. Även för hinder som blivit beslutade att åtgärdas kan genomförandetiden blir lång; under den högkonjunktur i byggsektorn som har pågått under några år har det på många håll varit svårt att få fram entreprenörer för att utföra arbetet.

Regelverket för gator m.m.

I uppdraget har Boverket uppmärksammat att det finns osäkerheter bland tillämparna om vilka regler eller rekommendationer som ska gälla för vissa allmänna platser, exempelvis gator. Det finns enligt Boverkets uppfattning skäl att överväga vilken myndighet som bör reglera tillgänglighet och användbarhet, inklusive enkelt avhjälpta hinder, på vissa allmänna platser.

Ansvar för att meddela tillämpningsföreskrifter till kraven i 8 kap. PBL och 3 kap. PBF är numera uppdelat mellan Boverket och Transportstyrelsen. Bemyndigandena för respektive myndighet regleras i 10 kap. PBF. Kraven i PBL och PBF ställs generellt på byggnadsverk. Byggnadsverk är dels byggnader, dels andra anläggningar än byggnader. Andra anläggningar är inte definierat i PBL, men kan vara exempelvis gator, vägar, broar, murar och plank.

Det är Boverket som har det generella bemyndigandet¹⁴ att meddela föreskrifter om bland annat egenskapskraven bärförmåga, stadga och beständighet, säkerhet i händelse av brand, skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö, säkerhet vid användning, skydd mot buller, energihushållning och värmeisolering, lämplighet för det avsedda ändamålet samt tillgänglighet och användbarhet. Boverkets bemyndigande begränsas dock av att

¹⁴ Se 10 kap. 3 § PBF.

det är Transportstyrelsen som har bemyndigande¹⁵ att meddela föreskrifter som behövs för tillämpningen av vissa av egenskapskraven i fråga om järnvägar, tunnelbanor, spårvägar, vägar och gator samt de anordningar som hör till dessa. I den utsträckning Transportstyrelsen har bemyndigande får Boverket inte meddela föreskrifter¹⁶.

Transportstyrelsens bemyndigande omfattar egenskapskraven bärförmåga, stadga och beständighet, säkerhet i händelse av brand, skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö, säkerhet vid användning samt skydd mot buller. Egenskapskravet tillgänglighet och användbarhet ingår däremot inte i Transportstyrelsens bemyndigande.

Särskilt om enkelt avhjälpda hinder

Det är Boverket som har bemyndigande¹⁷ att meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpda hinder och om undantag från sådana krav.

I uppdraget har Boverket uppmärksammat att det finns osäkerheter bland tillämparna om vilka regler eller rekommendationer som ska gälla för vissa allmänna platser. Ett exempel är hur markeringar för övergångsställen på gator ska utformas. Ett annat exempel är att åtgärda ojämna markbeläggningar. Å ena sidan finns det dokument från Trafikverket och Sveriges kommuner och landsting om vägars och gators utformning¹⁸. Å andra sidan gäller Boverkets föreskrifter om tillgänglighet och användbarhet, såväl när det gäller nyanläggning¹⁹ som befintliga byggnadsverk²⁰.

Det är numera Transportstyrelsen som är den myndighet som har huvudansvaret för att utfärda föreskrifter som behövs för tillämpningen av de tekniska egenskapskraven i fråga om järnvägar, tunnelbanor, spårvägar,

¹⁵ Se 10 kap. 6 § PBF.

¹⁶ Se 10 kap. 5 § PBF.

¹⁷ Se 10 kap. 2 och 10 §§ PBF.

¹⁸ Hit hör dokumenten Krav för Vägars och gators utformning, version 2, Publikation 2015:086, Råd för Vägars och gators utformning, version 2, Publikation 2015:087 inklusive Vägmärken del 1, Publikation 2015:088 och Vägmärken del 2, Publikation 2015:089 samt Vägars och gators utformning, version 2, Begrepp och grundvärden, Publikation 2015:090. Dessa är obligatoriska inom Trafikverket men frivilliga och rådgivande för kommunerna.

¹⁹ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:5) om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader, ALM.

²⁰ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpande av enkelt avhjälpda hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser, HIN.

vägar och gator samt de anordningar som hör till dessa. Det finns enligt Boverkets uppfattning skäl att överväga vilken myndighet som bör reglera tillgänglighet och användbarhet, inklusive enkelt avhjälpda hinder, på vissa allmänna platser. Detta behöver i så fall utredas vidare.

Om Transportstyrelsen skulle överta ansvaret även för tillgänglighet och användbarhet, inklusive enkelt avhjälpda hinder, för dessa byggnadsverk skulle det enligt Boverkets uppfattning underlätta tillämpningen av reglerna om enkelt avhjälpda hinder.

Det kan i sammanhanget noteras att krav på tillgänglighet och användbarhet även finns som utformningskrav i 8 kap. 1 § 3 PBL. Även för detta krav kan ansvaret mellan de berörda myndigheterna lämpligen delas upp på motsvarande sätt.

I detta uppdrag har Boverket samrått med Transportstyrelsen som delar denna uppfattning.

Krav på tillsynsplan

Uppdraget

Boverket ska bedöma behovet av att införa krav på tillsynsplan för byggnadsnämnderna motsvarande vad som idag finns för Boverket och länsstyrelserna. Boverkets och länsstyrelsernas motsvarande ansvar är att ha en treårig plan för sin tillsynsvägledning till byggnadsnämnderna och den ska omfatta alla delar av tillsynsvägledningsansvaret, d.v.s. byggnadsnämndens hela tillsynsansvar. Formuleringen ”motsvarande vad som idag finns för Boverket och länsstyrelserna” tyder därför på att det är byggnadsnämndens hela tillsynsansvar som avses. En begränsning av uppdraget till att enbart avse t.ex. tillsynen av enkelt avhjälpna hinder vore enligt Boverkets uppfattning dessutom direkt olämpligt. Det skulle motverka behovet av en helhetssyn på kommunal tillsyn och kunna uppfattas som att behovet och betydelsen av planering för övrig tillsyn inte är lika stort. Boverket anser därför att ett eventuellt krav på tillsynsplan bör avse byggnadsnämndens hela tillsynsansvar.

Begreppen tillsyn och tillsynsvägledning

Det är byggnadsnämnderna som har tillsyn över att fastighetsägare och verksamhetsutövare avhjälpna de hinder som är enkelt avhjälpna.²¹

Tillsynen innebär en granskning som sker i efterhand och som syftar till att överträdelser ska rättas. Om en överträdelse inte rättas självant har byggnadsnämnderna möjlighet att utfärda rättelseföreläggande som kan förenas med vite.

Såväl Boverket som länsstyrelserna har ansvar för att ge tillsynsvägledning till byggnadsnämnderna²².

Länsstyrelsernas tillsynsvägledning innebär att de ska ge byggnadsnämnderna i sina respektive län råd och stöd i nämndernas tillsynsarbete. Länsstyrelserna ska också följa upp och utvärdera byggnadsnämndernas tillsynsarbete samt – om Boverket begär det – lämna uppgifter till Boverket om länsstyrelsens tillsynsvägledning och utvecklingen av byggnadsnämndernas tillsynsarbete.²³

²¹ Se 8 kap. 2 § 2 PBF.

²² Se 8 kap. 15 § PBF.

²³ Se 8 kap. 14 § PBF.

Boverket och länsstyrelserna ska aktivt verka för samordning och samverkan i sin tillsynsvägledning till byggnadsnämnderna.²⁴

Frågeställningar

För att få ett bättre underlag för bedömningen av om det finns ett behov att införa krav på tillsynsplan för byggnadsnämnderna har Boverket gått igenom följande frågeställningar.

- Hur är byggnadsnämndens tillsynsansvar utformat (reglering och innehåll)?
- Hur fungerar byggnadsnämndernas tillsyn i praktiken?
- I vilken utsträckning har byggnadsnämnderna tillsynsplaner och vad har de för innehåll?
- Vad anser byggnadsnämnderna om
 - behovet att planera tillsynsarbetet,
 - behovet att införa ett eventuellt krav på tillsynsplan,
 - vilka för- och nackdelar en tillsynsplan och ett krav på tillsynsplan innebär, och
 - vad en tillsynsplan bör innehålla och vad som bör regleras i en eventuell bestämmelse med krav på tillsynsplan.
- Vilka krav på tillsynsplan finns på andra tillsynsområden?

Hur är byggnadsnämndens tillsynsansvar utformat

Reglering av tillsynsansvaret

Tillsynsansvaret i plan- och bygglagstiftningen anges i 11 kap 5 § PBL. Av bestämmelsen framgår när tillsynsmyndigheterna ska pröva förutsättningarna för och behovet av att ingripa eller besluta om en påföljd. Det ska ske så snart det finns anledning att anta att någon inte följt en bestämmelse i PBL, i föreskrifter, domar eller andra beslut som har meddelats med stöd av PBL eller i EU-förordningar som rör frågor inom PBL:s tillämpningsområde. Att byggnadsnämnden är tillsynsmyndighet och vad som ingår i nämndens tillsynsansvar framgår av 11 kap 3 § PBL och 8 kap 2 § PBF. Det ställs inte krav på att byggnadsnämnden ska planera sin tillsyn eller ha en tillsynsplan. Däremot ställs det krav på att byggnadsnämnden regelbundet ska följa upp och utvärdera tillsynsarbetet (8 kap 8 § PBF). Det finns inte någon myndighet som har tillsyn över om och hur byggnadsnämnderna sköter sitt tillsynsansvar.

²⁴ Se 8 kap. 13 § PBF.

Tillsynsområdet

Byggnadsnämndens tillsynsansvar omfattar inledningsvis kraven vid nybyggnad, nyanläggning, ändring och rivning. Utöver det omfattar en stor del av tillsynsansvaret bestämmelserna om vård, skötsel och underhåll i bruksskedet. Det gäller exempelvis reglerna om enkelt avhjälpda hinder, obligatorisk ventilationskontroll, skötsel och besiktning av hissar, vård och skötsel av byggnadsverk och tomter. Byggnadsnämndens tillsynsansvar är alltså omfattande och avser ett område som har stor samhällsekonomisk betydelse.

Ingripandemöjligheter

Byggnadsnämnden har relativt kraftfulla verktyg som de ska eller får ingripa med i de fall de upptäcker fel eller brister. Det är allt från byggsanktionsavgifter, förelägganden och förbud till olika former av verkställighetsmedel såsom vite, handräckning med hjälp av Kronofogdemyndigheten och biträde av Polismyndigheten.

Likheter och skillnader jämfört med miljötillsyn

Tillsynen i plan- och bygglagstiftningen är enligt förarbetena utformad med miljötillsynen enligt miljöbalken som förebild (prop. 2009/10:170 s 330). Byggnadsnämndens PBL-tillsyn skiljer sig dock i väsentliga avseenden från miljötillsynen. De viktigaste skillnaderna är att miljötillsynen är mer ingående reglerad och att byggnadsnämnderna till skillnad mot miljötillsynsmyndigheterna inte har någon möjlighet att finansiera sitt tillsynsarbete med avgifter. Det ställs också krav på att tillsynsmyndigheterna enligt miljöbalken ska ha en tillsynsplan.

Skyldighet att hantera anmälningar om tillsyn

Det finns utöver bestämmelsen i 11 kap 5 § PBL inga närmare regler om vilka tillsynsaktiviteter som byggnadsnämnden förväntas genomföra och vilken omfattning som tillsynen ska ha. Byggnadsnämnden har dock alltid en förvaltningsrättslig skyldighet att hantera anmälningar om fel och brister som kommer in till nämnden.

Egeninitierad tillsyn

För att uppfylla sitt tillsynsansvar måste byggnadsnämnden enligt Boverkets uppfattning i praktiken även utföra egeninitierad tillsyn. Om det kommer in många tillsynsanmälningar till byggnadsnämnden som rör ett visst område kan det enligt Boverkets uppfattning vara skäl för att göra en riktad tillsynsinsats på det området. Andra indikationer på att det kan behövas riktade tillsynsinsatser inom ett område kan vara att byggnadsnämnden upptäcker avvikelser från byggreglerna i flera ärenden om startbesked eller slutbesked. Byggnadsnämnden kan också utföra tematisk

tillsyn, stickprovvis tillsyn och tillsyn som är inriktad på fel och brister som medför risk för exempelvis hälsa, säkerhet eller bristande tillgänglighet till byggnadsverk och allmänna platser.

Det råder dock delade uppfattningar i frågan om byggnadsnämnden har en skyldighet att utöva egeninitierad tillsyn. Flera kommuner anser att byggnadsnämnden inte har en sådan skyldighet. Boverket anser att byggnadsnämndens tillsynsansvar inte är begränsat till att endast hantera tillsynsanmälningar som kommer in till nämnden. Någon grad av egeninitierad tillsyn bör ingå i tillsynsansvaret.

Tillsynens omfattning

Det framgår inte närmare av plan- och bygglagstiftningen vilken minsta omfattning som tillsynen måste ha för att byggnadsnämnden ska uppfylla sitt tillsynsansvar. Det innebär att byggnadsnämnden på eget ansvar får utforma och anpassa ambitionsnivån för den egeninitierade tillsynen till förhållandena i kommunen. Det har lett till att tillsynens omfattning och inriktning i stor utsträckning varierar mellan kommunerna.

Byggnadsnämnderna måste alltid hantera anmälningar om tillsyn. Om nämnden får in många anmälningar om tillsyn kan det innebära att de av resursskäl inte har möjlighet att genomföra egeninitierade tillsynsinsatser på områden som det finns ett stort behov av att granska.

Större behov av tillsyn i bruksskedet

Flera av de krav som byggnadsnämndens tillsynsansvar omfattar hanteras dessutom inte i någon process motsvarande lov- och anmälningsprocesserna. Det handlar om krav i byggnadens bruksskede. Det innebär att det i praktiken krävs att byggnadsnämnden utövar egeninitierad tillsyn för att avsteg från de kraven överhuvudtaget ska kunna fångas upp. Ett bra exempel på det är reglerna om enkelt avhjälpna hinder som förutsätter att byggnadsnämnden, om de inte får in tillsynsanmälningar från allmänheten, bedriver egen aktiv tillsyn för att fel och brister ska upptäckas och åtgärdas. Detsamma gäller också för flera andra krav som ställs i bruksskedet. Dock omfattas ventilationsanläggningar och hissar av krav på kontroll och besiktning i bruksskedet.

Hur fungerar byggnadsnämndens tillsyn i praktiken

Byggnadsnämndens tillsyn har brister

Byggnadsnämndens tillsyn över plan- och bygglagstiftningen brister i flera avseenden och har gjort det under en längre tid. Boverket har beskrivit detta dels i de årliga tillsynsrapporter som verket lämnar till regeringen och dels i separata rapporter, bland annat i Boverkets rapport

”Ovårdade tomter och förfallna byggnader”, 2015:32. I den senare rapporten har Boverket pekat på dels behovet av en helomfattande översyn av byggnadsnämndens tillsynsansvar och dels några grundläggande brister som måste hanteras för att tillsynen ska kunna fungera bättre.

När nuvarande PBL trädde ikraft fanns det förhoppningar om att reglerna skulle bidra till ett bättre tillsynsarbete. Boverkets årliga uppföljningar visar dock inte att det skett någon påtaglig förbättring. Byggnadsnämndernas tillsyn är generellt sett ineffektiv och av för liten omfattning. Tillsynen varierar dessutom en hel del i omfattning och kvalitet mellan landets kommuner. Orsakerna till detta är främst att tillsynsarbete nedprioriteras samt svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens och att finansiera tillsynsarbetet²⁵.

Hård arbetsbelastning på byggnadsnämnderna

Byggnadsnämnderna är för närvarande också extra arbetsbelastade när det gäller andra arbetsuppgifter än tillsyn. Det är en följd av den ökning av byggandet som skett de senaste åren. Vid årsskiftet införs det också avgiftsreduktion om byggnadsnämnden inte iakttar tidsfristerna för handläggning av lov- och anmälningsärenden. Detta kan enligt en del byggnadsnämnder i praktiken ytterligare begränsa deras möjligheter att avsätta resurser för tillsynsarbete. Till detta kommer att tillsynsärenden ofta är mer resurs- och tidskrävande att handlägga än många andra ärendetyper och att det generellt sett är mer påfrestande att arbeta med tillsyn än att t.ex. handlägga lovansökningar och anmälningsärenden.

Tillsynsplanering och tillsynsplan

Byggnadsnämndernas tillsynsplanering

Många byggnadsnämnder planerar sin tillsyn och har en tillsynsplan även om det inte är ett krav. I Boverkets plan- och byggenkät för 2017 frågade Boverket om kommunerna gjort en behovsbedömning och planering av tillsynen. Av de 256 av landets 290 kommuner som besvarade frågan uppgav 113 att de gjort det och 143 att de inte gjort det. Det tyder på att ungefär 60 procent av landets byggnadsnämnder inte gör en behovsbedömning och planering av sin tillsyn.

Krav på tillsynsplan för miljötillsyn

På några andra lagområden ställs det krav på att tillsynsmyndigheten ska ha en tillsynsplan, bland annat för den miljötillsyn som regleras i miljöbalken. Kravet att tillsynsmyndigheterna enligt miljöbalken ska ha en till-

²⁵ Underlag finns i Boverkets årliga uppföljningsrapporter

synsplan finns i en särskild förordning, miljötillsynsförordningen (2011:13). I den anges att tillsynsmyndigheten som grund för tillsynsplanen ska göra en utredning av tillsynsbehovet för myndighetens hela ansvarsområde. Behovsutredningen ska sedan ligga till grund för tillsynsplanen och avse en tid om tre år. Den ska ses över vid behov och minst en gång varje år. Det ställs också krav på att tillsynsmyndigheten ska föra ett register över de tillsynsobjekt som behöver återkommande tillsyn. I tillsynsplanen ska tillsynsmyndigheten beskriva hur den har avvägt fördelningen av resurser inom och mellan olika ansvarsområden enligt miljöbalken och hur resurserna har anpassats efter det tillsynsbehov som finns.

Även om kommunens tillsynsansvar på miljöområdet och inom plan- och bygglagstiftningen delvis skiljer sig åt är de i grunden likartade. De grundläggande förutsättningarna för att arbeta med tillsyn skiljer sig däremot åt väsentligt. Den största skillnaden är att kommunen har rätt att finansiera miljötillsynen med avgifter medan en sådan möjlighet inte finns för byggnadsnämndens PBL-tillsyn. Tillsynsansvaret är dessutom tydligare beskrivet för miljötillsynen när det gäller innehåll och förväntad omfattning. Dessa skillnader har bidragit till att kommunerna prioriterar och fördelar betydligt mer resurser till miljötillsyn än till PBL-tillsyn.

Byggnadsnämndernas åsikter om tillsynsplanering och krav på tillsynsplan

För att få ett bättre underlag för bedömningen av om det finns ett behov att införa krav på tillsynsplan har Boverket bett länsstyrelserna i Skåne, Västra Götalands och Värmlands län att utöver frågorna i plan- och byggenkäten ställa kompletterande frågor till ett representativt urval av kommuner. Frågorna har ställts i enkät- och intervjuform.

Av byggnadsnämndernas svar framgår att nästan alla av de tillfrågade byggnadsnämnderna anser att en tillsynsplan tydliggör behovet av tillsyn i kommunen. Det framgår också att de nämnder som har en tillsynsplan eller en motsvarande planering i princip alltid gör i vart fall en enklare utredning och bedömning av behovet av tillsyn och en prioritering av tillsynsinsatserna. De flesta uppger att tillsynsplanen underlättar den uppföljning av tillsynen som de ska göra enligt 8 kap 8 § PBF.

En hel del av de tillfrågade byggnadsnämnderna har även gett uttryck för att ett krav på tillsynsplan kan komma att leda till mer, bättre och effektivare tillsyn. En tillsynsplan bidrar till att säkerställa att resurser finns på plats när tillsyn ska utföras. Det är däremot få byggnadsnämnder som tror att ett krav på tillsynsplan kommer att leda till att det avsätts mer resurser för tillsyn. För att så ska bli fallet krävs att de grundläggande förutsättningarna för att bedriva tillsyn förbättras.

De flesta byggnadsnämnder pekar på att arbetet med att upprätta en tillsynsplan och hålla den uppdaterad tar resurser från det faktiska tillsynsarbetet. Det gäller framförallt för de byggnadsnämnder som idag utför tillsyn i relativt begränsad omfattning och där arbetet med att upprätta en tillsynsplan i förhållande till det faktiska tillsynsarbetet proportionellt sett blir större än för byggnadsnämnder som utför mer tillsynsarbete.

Flera byggnadsnämnder uppger att de inte har möjlighet att utföra egeninstitierad tillsyn och dessutom har svårt att hinna med att hantera tillsynsanmälningar från allmänheten. En byggnadsnämnd uppger att det finns större förståelse för behovet att arbeta med PBL-tillsyn i de fall chefen har tidigare erfarenhet från arbete med miljötillsyn.

När det gäller frågan om formen för en tillsynsplan och vad en tillsynsplan bör innehålla så är samstämmigheten stor om att den bör innehålla en behovsutredning, en konsekvensanalys och en prioritering av tillsynsaktiviteter i förhållande till tillgängliga resurser. Flera byggnadsnämnder pekar på att en tillsynsplan bör vara så enkelt utformad som möjligt för att vara användbar i praktiken.

Fördelar med tillsynsplanering och krav på tillsynsplan

Mot bakgrund av byggnadsnämndernas svar och Boverkets egna erfarenheter tyder en hel del på att en tillsynsplan i varierande utsträckning kan bidra till

- att synliggöra och tydliggöra arbetsuppgiften tillsyn, behovet av tillsyn och resurser för tillsyn framförallt internt inom kommunens organisation men även externt,
- att resurserna för tillsyn ökar och verkligen finns på plats när tillsyn ska utföras,
- att effektivisera tillsynsarbetet genom bättre och mer medveten behovsbedömning och prioritering som kopplas till tillgängliga och behövliga resurser,
- att förbättra tillsynskompetensen,
- att höja tillsynsarbetets status i förhållande till annat ansvar och tillsyn på andra verksamhetsområden,
- att mer långsiktigt tillsynsarbete utförs, och
- att underlätta uppföljning och utvärdering av tillsynsarbetet.

Nackdelar med tillsynsplanering och krav på tillsynsplan

Boverket bedömer att en tillsynsplan leder till eller kan riskera att leda till

- ökade administrativa resurser för att arbeta fram en tillsynsplan och för att hålla den uppdaterad,
- minskade resurser för egentligt tillsynsarbete, och
- att tillsynsarbetet blir mer av administrativ karaktär.

Det finns också en risk för att ett krav på tillsynsplan som inte kombineras med ett förtydligande av tillsynsansvaret och bättre förutsättningar att bedriva faktiskt tillsynsarbete kan komma att uppfattas negativt av byggnadsnämnderna.

Byggnadsnämndernas övriga synpunkter om tillsyn

Flera byggnadsnämnder pekar på att de har otillräcklig kompetens för att bedriva tillsynsarbete effektivt och med framgång.

Några byggnadsnämnder pekar på den enligt dem felaktiga utvecklingen av PBL där förhandsprövning i lov i allt större utsträckning ersätts med lovfrihet och tillsynsgranskning i efterhand av de krav som fortfarande gäller. De menar att det leder till det blir mindre attraktivt att arbeta på en byggnadsnämnd.

Flera byggnadsnämnder menar att det är orealistiskt att tro att tillsynsarbetet kan bli mer omfattande så länge det inte är möjligt att finansiera tillsynsarbetet med avgifter. Få politiker vill enligt dem ta pengar från andra angelägna områden, såsom vård, skola och omsorg. Det går enligt byggnadsnämnderna inte att komma förbi denna problematik genom att införa ett krav på tillsynsplan.

Några byggnadsnämnder anser att en del av de krav som ska tillsynas är svårtolkade och leder till att tillsynsarbetet försvåras. Exempel på det är reglerna om enkelt avhjälpda hinder. De förutsätter bedömningar i flera led samtidigt som förarbetsuttalandena är knapphändiga och det nästan helt saknas vägledande rättsavgöranden. Reglerna om enkelt avhjälpda hinder är dessutom speciella på så sätt att de har en retroaktiv verkan. Tillsynen av de reglerna hade underlättats betydligt om byggnadsnämnden hade haft en inventering av vilka objekt som kan vara föremål för tillsyn.

Behov av krav på tillsynsplan

Boverket bedömer att det finns ett behov av att införa krav på att byggnadsnämnden har en tillsynsplan för sitt tillsynsarbete. Den undersökning som Boverket genomfört inom ramen för detta uppdrag och de erfarenheter som Boverket har sedan tidigare tyder på att de byggnadsnämnder som har en tillsynsplan generellt utför ett bättre tillsynsarbete. De har ofta

mer resurser för tillsyn, arbetar mer med tillsyn, och har lättare att motivera tillsynsarbetet i förhållande till annat arbete inom och utom PBL. De arbetar också ofta mer strukturerat och systematiskt med tillsyn, har bättre tillsynskompetens, samarbetar mer om tillsyn inom kommunen och med andra kommuner samt kan följa upp sitt tillsynsarbete på ett mer meningsfullt sätt. Den enda mer betydande nackdel som framkommit är att det tar resurser i anspråk att upprätta en tillsynsplan. Det är dock i jämförelse med de fördelar som kan uppnås en mindre nackdel.

Konkurrensen om kommunens resurser är stor och det är viktigt att ha goda argument som underlag till resursanspråk för att inte riskera att hamna i sämre läge vid fördelningen av dessa. Sannolikheten för att tillsynsverksamheter och tillsynsansvar prioriteras och resurssätts bättre ökar i praktiken om de omfattas av krav på tillsynsplan.

Planeringen kan vara mer eller mindre detaljerad och ambitiös men om den dokumenteras i en tillsynsplan med tydliga mål och aktiviteter blir den synlig för alla och möjliggör en meningsfull efterföljande uppföljning och utvärdering, något som det ställs krav på redan idag.

Inom miljötillsynen ställs det krav på att kommunen, i de fall den är tillsynsmyndighet, ska ha en tillsynsplan för sin tillsyn. Det finns skäl att anta att den skillnad som idag råder mellan miljöbalkstillsynen och PBL-tillsynen när det gäller krav på tillsynsplan har påverkat kommunernas prioritering av resurser för tillsynsarbete.

Mot denna bakgrund är det oroväckande att en majoritet av landets byggnadsnämnder inte gör en bedömning av behovet av tillsyn eller planerar tillsynsarbetet på ett område som är så omfattande och har så stor samhällsekonomisk betydelse som byggområdet. Enligt Boverkets uppfattning finns det därför ett behov av att införa ett krav på att byggnadsnämnderna har en tillsynsplan för sin tillsyn enligt plan- och bygglagstiftningen.

Utformning av krav på tillsynsplan

I uppdraget ingår inte att ta fram ett författningsförslag om ett krav på tillsynsplan för byggnadsnämnderna. Boverket begränsar sig därför till att mer översiktligt beskriva hur ett krav på en sådan tillsynsplan skulle kunna utformas.

Enligt Boverkets uppfattning bör en tillsynsplan i likhet med vad som gäller för tillsynen enligt miljöbalken grundas på en utredning av tillsynsbehovet för den nästkommande treårsperioden. Behovsutredningen bör ses över vid behov och minst en gång per år. Utöver en behovsutred-

ning bör tillsynsplanen innehålla en beskrivning av hur byggnadsnämnden har avvägt fördelningen av resurser för tillsyn och hur resurserna har anpassats till det tillsynsbehov som finns. Tillsynsplanen bör även innehålla en plan för uppföljning och utvärdering av tillsynen och tillsynsarbetet.

Om regeringen anser att ett krav på tillsynsplan ska begränsas till den del av tillsynsansvaret som avser reglerna om enkelt avhjälpda hinder är det som föreslås i denna rapport ändå relevant. Behovet av tillsyn och tillsynsplanering skiljer sig inte nämnvärt åt mellan olika delområden inom byggnadsnämndens tillsynsansvar. Som framgår ovan förordar dock Boverket att ett krav på tillsynsplan ska avse byggnadsnämndens hela tillsynsansvar enligt plan- och bygglagstiftningen.

Boverket anser att regeringen, på samma sätt som för miljötillsynen, med stöd av 8 kap 7 § regeringsformen och det nuvarande bemyndigandet i 16 kap 12 § PBL kan införa ett krav på tillsynsplan för byggnadsnämnden i en förordning utan att behöva riksdagens godkännande. Kravet bör i så fall lämpligtvis införas i direkt anslutning till nuvarande 8 kap 2 § PBF där byggnadsnämndens tillsynsområde anges.

Behov av vägledning och krav på inlämning

Ett krav på tillsynsplan förutsätter att Boverket och länsstyrelserna ger vägledning till byggnadsnämnderna om innehållet i en sådan plan. Boverket och länsstyrelserna kommer också att behöva följa upp dels att byggnadsnämnderna tar fram tillsynsplaner och dels hur de utformar dem. Det finns därför skäl att införa ett krav på att byggnadsnämnden ska lämna in sin tillsynsplan och sin uppföljning och utvärdering av tillsynsarbetet till länsstyrelsen.

Uppföljning är en löpande aktivitet som är präglad av fasta rutiner och det handlar då om att granska hur en verksamhet utvecklas i ett eller flera avseenden. En utvärdering sker vid särskilda tillfällen och innebär en djupare analys och bedömning. För att det ska handla om utvärdering måste det därmed finnas någon form av värdering.²⁶

Kvarstående förändringsbehov

Boverket vill avslutningsvis betona att ett krav på tillsynsplan inte löser alla problem som finns på tillsynsområdet. För att en mer märkbar förbättring av byggnadsnämndernas tillsynsarbete ska kunna åstadkommas krävs som Boverket tidigare framfört ett förtydligande av deras tillsyns-

²⁶ Se Statskontorets rapport 2014:7 Utvärdering på olika områden - En analys av sektorsspecifika utvärderingsmyndigheter sidan 19.

ansvar och förbättrade förutsättningar för dem att bedriva tillsyn. Det handlar om bättre möjligheter att finansiera tillsynsarbetet, kompetenshöjande åtgärder och tydligare reglering av innehållet i och omfattningen av byggnadsnämndens tillsyn.

Bilaga 1

Fokusgrupperna

Fokusgrupp Malmö 1. Fem deltagare: tillgänglighetsrådgivare (Lunds kommun), arkitekt MSA och sakkunnig i tillgänglighetsfrågor, certifierade sakkunniga i tillgänglighet, trafiktekniker (Jönköpings kommun).

Fokusgrupp Malmö 2. Sex deltagare från Malmö Stad: byggnadsinspektörer (Stadsbyggnadskontoret), trafikplanerare (Gatukontoret), tillgänglighetsrådgivare (Stadsbyggnadskontoret), administratör (Stadsbyggnadskontoret).

Fokusgrupp Göteborg 1. Tre deltagare från Göteborgs Fastighetskontor, enheten universell utformning, som har det strategiska samordningsansvaret för enkelt avhjälpda hinder i kommunen. Fastighetskontoret är processägare för stadens arbete med enkelt avhjälpda hinder.

Fokusgrupp Göteborg 2. Sju deltagare: utvecklingsledare för universell utformning (Göteborgs Fastighetskontor), regionutvecklare (Västra Götaland), fem personer från Göteborg Stads tekniska förvaltningar, vilka är kontaktpersoner för enkelt avhjälpda hinder på respektive förvaltning (stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret, fastighetskontoret och park- och naturförvaltningen).

Fokusgrupp Stockholm 1. Fem deltagare: specialist tillgänglighet, Locum (Stockholms läns landsting), byggnadsinspektör, (Region Gotland), bygglovshandläggare (Region Gotland), utvecklingsstrateg tillgänglighet, kommunledningsförvaltningen (Örnsköldsviks kommun), arkitekt SAR/MSA och certifierad sakkunnig i tillgänglighet.

Fokusgrupp Stockholm 2. Fyra deltagare: tillgänglighetsstrateg (Haninge kommun), projektledare för tillgänglighet allmän plats (Linköping kommun), tillgänglighetsansvarig (Micasa fastigheter, Stockholm), certifierad sakkunnig i tillgänglighet.

Fokusgrupp Skellefteå. Sju deltagare: tillgänglighetsrådgivare, bygglovshandläggare, verksamhetschef fysisk planering, tillsyn- och ärendehandläggare (alla från Skellefteå kommun), samhällsutvecklare (Piteå kommun).

Här följer en sammanställning av det som diskuterades i fokusgrupperna. Sammanställningen redogör för det som framfördes, utan att värdera diskussionen.

Fokusgruppernas diskussioner

Otydligheter i reglerna

Den ekonomiska bedömningen är svår. Att det i HIN står att hinder ska avhjälpas så snart det inte är orimligt med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna skapar utrymme för tolkning och problem med bedömning. Frågor uppstår som: Hur ska de ekonomiska förutsättningarna bedömas? Vem gör bedömningen? Vems ekonomiska förutsättningar ska tas hänsyn till? Vad är för dyrt för vem?

De flesta var eniga om uppfattningen att enklare åtgärder som inte är ekonomiskt betungande borde alltid vara ”enkelt avhjälpda”. Vissa hinder borde kunna krävas utan bedömning av ekonomiska konsekvenser, som exempelvis kontrastmarkeringar.

Otydlighet om prioriteringar. Det är svårt att avgöra när kostnaden för att åtgärda ett hinder överstiger nyttan av att det åtgärdas.

Otydligt om ansvar. Det råder oklarhet om vem som är ansvarig för att ett enkelt avhjälpd hinder undanröjs och det är svårt att tolka HIN om det är fastighetsägaren, lokalhållaren eller näringsidkaren. Det önskas därför ett förtydligande, om att det är ägaren av den publika lokalen eller allmänplatsmark som (alltid) är ansvarig för att enkelt avhjälpda hinder, oavsett eventuella civilrättsliga avtal.

Otydlighet kring publik lokal: Flera anser att det kan bli problem med vad som anses som publik lokal, då t ex en lokal inte är publik på dagen men hyrs ut för allmänheten på kvällen. En annan synpunkt är var gränsen till publika ytor går i en och samma lokal, t ex på sjukhus där det oftast är tydligt var de börjar med entré och väntrum men otydligt var de slutar. De flesta verkar dock ha skaffat sig en fungerande ”praxis” för vilka lokaler som omfattas av reglerna.

Föreskriften HIN är svårtolkad: Synpunkt på att Boverkets föreskrifter är generellt för långa och svåra att tyda. En byggnadsinspektör tyckte att HIN behöver kortas ner och förtydligas, så att den inte kräver att man är expert. En del åtgärder som beskrivs i HIN är svåra att genomföra i verkligheten.

Problem med enskilda hinder enligt HIN: vissa hinder som beskrivs i HIN upplevs mer komplicerade att bedöma. Särskilt nämndes vad som är

en bullrig lokal och störande bakgrundsljud. Detsamma gäller för vad som innefattar hinder i form av bristande belysning.

Statusen på HIN behöver tydliggöras: HIN uppfattas på vissa håll som frivillig. En del menar att om man införde möjlighet att ta ut sanktioner för den som inte avhjälper hinder så skulle det kunna motverka att åtgärden inte genomförs. Det bör ”kosta mer” att inte åtgärda än att åtgärda.

Otydligt om tillsynen: Det råder osäkerhet kring hur ansvaret för tillsynen av HIN-åtgärder ser ut, och hur tillsynen kan, ska eller bör bedrivas. Det handlar bland annat om vad de faktiska konsekvenserna blir om man inte åtgärdar, vilket gör det svårt att argumentera för att få åtgärden genomförd. Att förelägga om vite är inte vanligt förekommande.

Problem med gränsdragningar och organisation

Problematik angående hinder ” i gränsen ” till allmän plats: För publika lokaler som gränsar direkt till allmän plats finns i många fall problem med att man blir nekad av kommunen att installera en ramp på deras mark. Det kan vara praktiska problem, som otillräckligt utrymme på en gångbana eller angränsande nivåskillnader, som gör att kommunen inte kan tillåta att en ramp tillförs.

Problematik kring gränsdragningen för rådighet - organisation och ansvarsfördelning: (ansvaret och rådigheten ligger på personer på olika kommunala förvaltningar). Tillämpningen av HIN påverkas av hur organisationen ser ut och hur rollerna inom den är fördelade. Brister i tillämpningen kan uppstå då ansvar och rådighet över åtgärder inte finns där kompetensen och kunskapen om tillgänglighet finns. För att få en fungerande process behövs en organisation som har mandat att åtgärda och som har tillgång till resurser för enkelt avhjälpda hinder samt har kunskapen.

Problem att hitta fungerande arbetsmodeller: Det framkom att de kommuner som skapat och tillämpat arbetsmodeller både när det gäller inventering och tillsyn av enkelt avhjälpda hinder får en fungerande process med åtgärder genomförda. Arbetsmodellerna kan dock vara personbundna och det kan vara på grund av en enskild persons insats som arbetet med enkelt avhjälpda hinder blir framgångsrikt. För att få arbetet att fungera permanent behövs strategiska upplägg och förankrade rutiner.

Problem med uppföljning och förvaltning: En återkommande kommentar är att det är svårt att veta om en åtgärd efter att ha inventerats verkligen blir genomförd, då det saknas resurser eller struktur på vem som följer upp och kontrollerar att det blir gjort. Det kan också vara så att ett enkelt avhjälpd hinder avhjälpas och kontrolleras, men att förhållandena på plat-

sen ändras över tid och medför behov av justering eller att nya hinder uppstår som kräver ny tillsyn, vilket det ofta inte finns någon rutin för. Det kom även synpunkter på att tillgänglighet skulle kunna vara en myndighetsdisciplin med samma krav på besiktningar, åtgärder och behandling som exempelvis brand och OVK²⁷. Det skulle innebära en tydlig stathöjning av området och även tydligt att man som fastighetsägare inte kan smita från sitt ansvar.

Problem med tidsfrist: Det är oklart vilken tidsfrist som gäller för att åtgärda ett hinder, och för hur lång tid en tidplan ska sträcka sig. Många upplever att det blir en utdragen process och att åtgärden ofta prioriteras ner. Att det även är oklart vilka konsekvenser det blir om man inte åtgärdar försvårar processen ytterligare. *Önskas:* En angivelse för hur lång tid åtgärdande av enkelt avhjälpda hinder får ta.

Problem med att initiera åtgärder: De flesta svarar att de initierar åtgärder genom anmälningar och bara ett fåtal gör det via inventeringar. En orsak som lyfts fram till varför åtgärder som i sig innefattas men inte blir genomförda kan bero på att det görs för få inventeringar som skulle innebära att fler åtgärder blir utförda. Det går inte att förlita sig enbart på anmälningar från medborgarna, det är i praktiken att skjuta över ansvaret för tillgänglighetsförbättringarna på allmänheten. Dessutom behöver den offentliga sektorn visa engagemang och fungera som förebild.

Kunskapsbrist, kompetensbehov

Problem med bristande kunskap i funktionshinder: Teknisk kunskap i kombination med funktionshinderkunskap behövs för att åtgärderna ska bli användbara för brukaren och för att reglerna ska bli ändamålsenliga. Kunskapen behöver finnas i hela ledet från beställaren till utföraren.

Problem med helhetsbild: man upplever att brist på samarbeten resulterar i att helhetsbilden saknas då ett hinder ska åtgärdas. Detta kan medföra att helheten inte blir användbar.

Problem med projektformen: En synpunkt på varför det uppstår brister i genomförande enligt HIN är att det ofta hanteras som projekt och inte en del av det löpande arbetet/förvaltningen. När projektet avslutas försvinner resursen/kunskapen och processen får inte den kontinuitet som den behöver.

Behov av vägledning och informationsmaterial: Tydligare och mer uppdaterad vägledning från Boverket efterfrågas, som stöd i hur man ska

²⁷ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:16) om funktionskontroll av ventilationssystem och certifiering av sakkunniga funktionskontrollanter

tänka i tolkningen av tillämpningen av reglerna. Gärna en webbutbildning. Bristande kunskap hos arkitekter upplevs som ett problem.

Det önskas nytt och uppdaterat informationsmaterial. Det var en aktiv kampanj år 2009-2010 om att alla hinder skulle avhjälpas och mycket material skickades ut i samband med det. Det är många som upplever att det materialet inte längre gäller, och det skulle behövas en uppdatering av både tryckt material och information på hemsidan. Det skulle underlätta även om anmälningarna som kommer in hade bättre överensstämmelse med det som anges i reglerna. För det skulle bättre informationsmaterial behövas.

Man efterfrågar även tillgång till nationella typritningar och fler goda exempel. Svårt att hitta typfall eftersom HIN har tolkningsutrymme som gör det möjligt för individuella bedömningar.

Nyttan behöver synliggöras: ”Marknadsför” lagen så att den är kunskapsbärande och visa hur åtgärderna är viktiga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. ”Storytelling”-kampanjer, som sätter människans behov i centrum, har visat sig vara lyckade. Insiktsutbildningar ger ökad förståelse för vad som är hindrande och de som har deltagit upplever sådana utbildningar som värdefulla.

Svårt att få entreprenörer (med tillräcklig kompetens): Det är svårt att få entreprenörer som vill ta sig an en mindre mängd åtgärder eller små åtgärder. En återkommande punkt som diskuterades var svårigheten i att få entreprenörer med kompetens. Diskussionen ledde ofta in på upphandling och hur kommuner kan ställa krav i upphandling.

Problem med ”verktyg”: Nya verktyg/hjälpmedel efterfrågas som gör det enklare att både inventera och åtgärda ett hinder och systematiserar arbetet. En ny app som kan ta emot anmälningar med ett foto på hindret som geo-taggas har visat sig vara effektivt jämfört med kommunernas pappersblanketter som är svåra att hitta och fylla i. Kanske skulle Tillgänglighetsdatabasen²⁸ lyftas som verktyg i alla kommuner?

Nätverk? Tidigare fanns ett nätverk med flera kommuner och även andra aktörer som medlemmar. Det möjliggjorde kunskapsutbyte och utveckling av samsyn. Nätverket är idag inte aktivt och någon ersättande verksamhet finns inte. Men det är något som efterfrågas.

²⁸ Databas som erbjuder information till invånare och besökare om fysisk tillgänglighet. Ägs, driftas och utvecklas av Västra Götalandsregionen.

Andra oklarheter och problem

Lösningar skiljer sig åt. Standardisering inom enkelt avhjälpda hinder och tillgänglighet är viktigt. Underlag för enhetliga lösningar önskas. Samarbete inom Norden och gemensam forskning skulle underlätta.

Otillräckliga ekonomiska resurser: Det efterfrågas statligt stöd som kan hjälpa mindre verksamheter som inte har tillräcklig ekonomi för att åtgärda hinder.

Hinder uppstår i byggnader som uppförs: Oklarhet i vad som gäller om det byggs in nya enkelt avhjälpda hinder. Oklarhet om HIN gäller då? Kunskap behövs så att det inte byggs nya hinder.

Miljökraven upplevs högre prioriterade än tillgänglighetskraven.

En fråga som togs upp återkommande är att tillgänglighet och utrymning uppfattas som icke-harmoniserade krav. Detta är dock inte en HIN-fråga enligt reglerna om byggande.

Bilaga 2

Tillämpningsundersökning

PM

UPPDRAG Boverket TEKEGE 41012-4 Enkelt avhjälpta hinder, praktiska tillämpningen	UPPDRAGSLEDARE Emma Newman	DATUM 2018-09-05
UPPDRAGSNUMMER 11003730	UPPRÄTTAD AV Se kapitel metod	REV 2018-09-27

Praktiska tillämpningen av Enkelt avhjälpta hinder, HIN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Praktiska tillämpningen av Enkelt avhjälptra hinder, HIN	1
1. Bakgrund	3
1.1 Syfte och mål	3
1.2 Metod	3
2. Resultat platsbesök invändigt	4
2.1 Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa)	4
2.2 Ledstänger trappa	4
2.3 Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor enligt HIN	4
3. Resultat platsbesök utvändigt	4
3.1 Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa)	4
3.2 Ledstänger trappa	5
3.3 Ojämn markbeläggning	5
4. Dialog med kontaktpersoner hos de olika aktörerna om praktisk tillämpning	5
4.1 Organisatoriska arbetssätt	5
4.2 Inventering	6
4.2 Åtgärder	6
5. Slutsatser dialog med aktörerna	8
5.1 Organisation	8
5.2 Kunskap	8
5.3 Upphandling	8
6. Samlad bedömning av platsbesök och dialog	9

Bilagor

A – platsbesök

B – platsbesök checklista

1. Bakgrund

Uppdraget består i att dokumentera åtgärdade hinder enligt Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpande av enkelt avhjälpda hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser; HIN.

Boverket har fått följande uppdrag i regleringsbrevet för 2018:

3. Analysera reglerna för enkelt avhjälpda hinder

Boverket ska analysera om reglerna för enkelt avhjälpda hinder i plan- och bygglagen behöver förtydligas eller ändras.

Analysen ska innehålla en bedömning om reglerna för enkelt avhjälpda hinder är ändamålsenligt utformade.

Uppdraget ska redovisas till regeringen senast 31 oktober 2018.

1.1 Syfte och mål

Syftet med uppdraget är att genomföra en undersökning som kan ge en bild av hur hinder enligt reglerna om enkelt avhjälpda hinder (HIN) har åtgärdats i praktiken.

Att göra ett antal "nedslag" och på plats dokumentera genomförda åtgärder enligt HIN.

Inga fullständiga slutsatser kan dras då PM innehåller endast en undersökning.

1.2 Metod

Ett antal platsbesök har genomförts. Platserna har angetts av ett antal olika aktörer. Dessa aktörer ombads också att svara på några frågor. Frågorna behandlade de hinder som inte är åtgärdade för att ta reda på möjliga orsaker till att aktören inte gjort åtgärder. Frågorna har också berört hur de arbetat med att åtgärda hinder i praktiken.

Platsbesök

1. Fotograferat åtgärdat hinder
2. Beskrivit i text hur hinder åtgärdats, om det är möjligt att se i annat fall beskrev åtgärden som det såg ut
3. Bedöms om platsen/åtgärden har utförts enligt allmänt råd i HIN.

Tillsammans med Boverket valdes följande hinder ut:

- Invändigt, trappa (ledstänger samt kontrastmarkering), samt kontrastmarkering på glas.
- Utvändigt, trappa (ledstänger samt kontrastmarkering) samt ojämn markbeläggning.

Eftersom uppgiften varit begränsad till ett avgränsat antal hinder så har omgivningen inte bedömts under platsbesöken.

För checklista till platsbesöken se bilaga C och mall som fyllts i, bilaga D.

Uppdraget är utfört av Sweco: Emma Newman (UL), Johanna Edberg, Maria Lindsjö, interngranskare Per Johansson

2. Resultat platsbesök invändigt

Platsbesök har genomförts inom tre kommuner i Sverige: Stockholm, Göteborg och Malmö. Platsbesöken har genomförts på så vis som beskrivs under rubrik 1.2 Metod och nedan följer en sammanfattande redovisning av den praktiska tillämpningen/resultaten för varje typ av åtgärdat hinder. Och ett resonemang ikring om de följde allmänt råd i HIN eller ej.

Totalt har 52 platsbesök genomförts, och ett urval av dessa återfinns i bilaga A.

2.1 Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa)

För invändiga trappor är det flertalet markeringar som är placerade för glesst för att uppfattas som varningsmarkering. Markeringarna bedöms även på flera platser som inkonsekvent då det kan röra sig om att markeringen endast är åtgärdad på en del av trappstegen.

Markeringar av nivåskillnader i trappor inomhus som uppfyller kontrastkraven fungerar som bäst när de samspelar med god belysning och befintliga markeringar eller mönster i golvet.

2.2 Ledstänger trappa

Den vanligaste bristen i åtgärden är att ledstänger inte löper förbi trappans översta och nedersta steg samt endast placerad på en sida av trapploppet. Men på ungefär hälften av platserna vi besökte är utförandet i enlighet med allmänt råd i HIN.

2.3 Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor enligt HIN

Majoriteten av åtgärderna invändigt på de platser som besökts är enligt allmänt råd i HIN

3. Resultat platsbesök utvändigt

Platsbesök har genomförts inom tre kommuner i Sverige: Stockholm, Göteborg och Malmö. Platsbesöken har genomförts på så vis som beskrivs under rubrik 1.2 Metod och nedan följer en sammanfattande redovisning av den praktiska tillämpningen/resultaten för varje typ av åtgärdat hinder. En bedömning har gjorts utifall åtgärden är utförd enligt allmänt råd i HIN.

Totalt har 52 platsbesök genomförts, och ett urval av dessa återfinns i bilaga A.

3.1 Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa)

Utvändiga platsbesök visar på nästan samma brister i utformningen som för invändiga trappor men det är fler brister för de utvändiga trapporna. Det är oftare glesare markering och dåligt underhållen i form av smuts eller slitage. Men det är även så att markeringarna bedöms på flera platser som inkonsekvent då det kan röra sig om att markeringen endast är åtgärdad på en del av trappstegen.

Trappans placering har stor betydelse för hur den upplevs. Skuggbildning, materialval och omkringliggande markbeläggning spelar stor roll för hur kontrastmarkeringarna fungerar i praktiken. Trappor där allmänt råd enligt HIN följts är ofta ett resultat där det finns ett samspel mellan dessa faktorer.

3.2 Ledstänger trappa

Utvändiga platsbesök visar på nästan samma brister i utformningen som för invändiga ledstänger men det är vanligare för de utvändiga ledstångerna att de ej löper förbi trappans nedersta och översta steg. På några platser kan placeringen utvändigt öka snubbelrisken eller risken att gå in i ledstången då den är ologiskt placerad.

Flera misstolkar allmänt råd i HIN och tror att ledstången måste löpa förbi rakt ut från trappsteget men att svänga ledstången fungerar också bra. På några platser vi besökt kan placeringen utvändigt öka snubbelrisken eller risken att gå in i ledstången då den är ologiskt placerad.

3.3 Ojämn markbeläggning

Majoriteten av åtgärderna utvändigt på de platser som besöktes är enligt allmänt råd i HIN. Dock blev vi tilldelade få platser gällande detta hinder då majoriteten av aktörerna ansåg detta som för dyr åtgärd för att vara enkelt avhjälpta hinder. En av aktörerna har genomfört ett antal särskilt utvalda platser i samband med att annat åtgärdats.

4. Dialog med kontaktpersoner hos de olika aktörerna om praktisk tillämpning

Sammanfattande information uppdelad på områden kring aspekter som framkom utifrån dialog med deltagande kontaktpersoner hos de olika aktörerna.

4.1 Organisatoriska arbetssätt

Inom varje deltagande aktör finns tydligt angivet vilka som har ansvaret att arbeta med allmänt råd i HIN. Att få kontakt med någon utav dessa personer har inte varit någon svårighet. Däremot tolkas ansvarsområdet på olika sätt bland annat genom att en utav den deltagande aktören anmärker på andra fastighetsägare men gör inga egna åtgärder samt missar stora delar utav hindren på allmän platsmark. Vid en utav de deltagande kommunerna samarbetar man med mark- och gatuförvaltning medan man hos en annan kommun nyligen inlett ett samarbete samtidigt som man vid den tredje inte alls har en koppling mellan olika förvaltningar. En av aktörerna som inte hade samarbeten, uttalade dock i början av samtalet att de ansvarade för alla enkelt avhjälpta hinder vilket blir missvisande då de i detta fall missade alla typer av hinder på allmän plats.

Det har dock varit svårt att från vissa aktörer få fram konkreta exempel på åtgärder som utförts till platsbesöken. Ibland har det visat sig att de i samtalen kommit fram att hindren inte finns under deras ansvar även om de i början av samtalen ansåg sig att ha ansvaret för alla enkelt avhjälpta hinder. Det var också svårt att hos några aktörer få fram vad som tidigare åtgärdats inom aktören då kontaktpersonerna inte hade haft ansvaret så länge.

Något som framkommit tydligt vid dialogerna är att det är svårt att handla upp entreprenörer som ska utföra åtgärderna. Då det krävs olika entreprenörer för olika åtgärder. Tex åtgärder för att förbättra en trappa kan både plattläggare och smides- samt svetsarbetare krävas. Ofta omfattas arbetet av en relativt liten mängd av åtgärder och under en högkonjunktur har det därför varit svårt att få entreprenörer som är villiga att ta på sig uppdragen.

Under dialogerna framkom även att de internt insett att det krävdes mer funktionshinderskunskap för att arbeta utifrån HIN än vad både de och deras högre chefer först trott och planerat utefter med resurser. Det hade resulterat i att de sedan en tid tillbaka börjat använda sakkunniga rådgivare vid inventering och projektering.

En aktör nämner särskilt hur viktigt det är att ansvaret för de olika enkelt avhjälpna hindren sprids ut på rätt del i organisationen annars blir det svårt med långsiktigt arbete samt att förankra förståelsen och syftet med att genomföra åtgärder.

4.2 Inventering

Två aktörer utför inventeringar för att arbeta systematiskt och ha information om hinder. Sweco uppfattar det som att den tredje aktören just nu enbart arbetar genom felanmälningar som kommer in från allmänheten. Därav ser arbetssätten väldigt olika ut, allt från att ta in anmälningar från allmänheten till att man strukturerat inventerar. Inventeringarna görs av personer med mer eller mindre funktionshinderskunskap. Att arbeta med enbart anmälningar från allmänheten kräver att aktören kan avgöra enligt HIN vad som är ett enkelt avhjälpn hinder och kommunicera motivering till beslut om åtgärd eller ej.

Alla aktörer nämnde särskilt att de har under arbetet med åtgärder lärt sig hur viktigt det är med funktionshinderkunskapen för att kunna utföra bra lösningar för en åtgärd. De menar också att i vissa situationer behöver lösningen anpassas till platsen.

Aktörerna nämnde att det vid inventeringsarbete krävs relativ hög funktionshinderkunskap för att kunna avgöra om en brist i miljön utgör ett hinder och på vilket sätt en åtgärd är rimlig och möjlig i jämförelse mot platsen/byggnadens användare.

En av aktörerna anser det viktigt att ha en bra övergripande bild av vilka brister som finns i miljön (utomhusmiljön) men de menar på att det inte är lönt att inventera för mycket utan att åtgärda eftersom miljön ändras så snabbt. (Detta gäller utomhusmiljöer)

Det har även nämnts att det ibland kan vara svårt att särskilja mellan allmän platsmark och tomtmark under inventeringar, vilket kräver ett systematiskt arbetssätt i sortering av hinder efter inventeringar.

En aktör nämnde också svårigheten med att hålla i ordning på insamlings underlag och kunna sortera efter inventeringar utifrån åtgärder. Denne menar att det krävs ett strukturerat och välplanerat arbetssätt innan inventeringar görs.

De aktörer som arbetar med inventering har bra verktyg för att ha kontroll på vad som inventerats. Några delade dokumentationen vid inventering även med allmänheten. En utav de deltagande aktörerna hade enkel tillgång till vad som åtgärdats och bra digitala verktyg på att arbeta med dessa.

4.2 Åtgärder

Flertalet av åtgärderna har framkommit att de utförs liksom engångslösningar. Endast en utav de deltagande aktörerna har principlösningar och ett åtgärdsprogram för hur de ska lösa åtgärderna som de i arbetet konsekvent använt.

Framför allt två deltagande aktörer har nämnt att det oftast är brist på kunskap hos entreprenören och att detta leder till att åtgärden inte blir korrekt åtgärdad och kan i värsta fall innebära att det fortfarande utgör ett hinder.

En av aktörerna ansåg att markbeläggning inte innefattas i Enkelt avhjälpda hinder då de ansåg vara en icke rimlig kostnad medans några av de andra aktörerna hade lagt en plan på att åtgärda ojämn markbeläggning. Dessa aktörer gjorde även åtgärder på markbeläggning i samband med andra projekt eller prioriterade platser som var särskilt viktigt att åtgärda utifrån platsens ändamål. En av aktörerna nämnde samarbete med driftsavdelningen för att åtgärda ojämn markbeläggning som berodde på slitage. En av aktörerna använder även samma argument för att åtgärda trappor med ramp på gatumark och har en policy om att godkänna att man använder sig utav lösa skenor som åtgärd.

Någon aktör menar att det är svårt att utifrån HIN tolka vilka åtgärder som förväntas utföras. De är under samtalen tydligt att aktörerna inte är medvetna om att det krävs funktionshinderkunskap för att veta vad som är en brist för en viss grupp utifrån HIN. Det framkommer också efter några samtal med samma person att vissa aktörer inte var medvetna om vad andra inom organisationen åtgärdade trots att dessa uppgav sig ansvara för alla Enkelt avhjälpda hinder inom denna organisation. Men en del tolkade HIN att endast gälla i byggnader och var inte ekonomiskt rimliga ifall det även gällde mark och gata. Alternativt så kände de inte till att HIN även gäller allmän plats.

Det nämndes även att det är en viss svårighet att dela in vad som ska åtgärdas utefter allmänt råd i HIN, alltså vad som är publika områden inom byggnader. Det tolkas något olika hos de deltagande aktörerna. En deltagande aktörerna har uttalat vad som är publik del i deras fastighetsbestånd medan andra inte alls arbetar med denna typen av avgränsningar.

Svårigheten att konkretisera HIN till en åtgärd lyftes utav de deltagande aktörerna och menade att istället användes andra riktlinjer exempelvis Trafikverkets publikation om krav på vägars och gators utformning (VGU).

Typritningar på åtgärder finns endast hos två deltagande aktörer där de också används och uppdateras frekvent.

Samtliga deltagande aktörer har svårigheter att underhålla åtgärdade hinder. Dels genom att de saknar systematiskt arbetssätt och verktyg men det kan också enbart bero på att det blir mycket att hålla i ordning på med nya och gamla platser som löpande behöver hållas efter.

5. Slutsatser dialog med aktörerna

Utifrån dialogerna finns tydligt några viktiga aspekter att särskilt lyfta fram som slutsatser utifrån praktisk tillämpning av HIN.

5.1 Organisation

Hos majoriteten av deltagande aktörer finns brist i att arbeta systematiskt utifrån en strategi och metodiskt arbetssätt. Men det skiljer sig mellan brist i hög grad, där det inte alls finns ett strategiskt arbetssätt och brist i liten grad där det finns ett arbetssätt men att det inom det strategiska och systematiska finns vissa brister som tex saknas systematiskt samarbete mellan olika ansvarsområden inom aktörerna.

En spekulat utifrån att de från vissa av aktörerna varit svårt att få konkreta exempel på platser som är åtgärdade kan ha att göra med att de inte velat bli bedömda, trots att det varit tydligt uttalat i inledande kontakt, att det inte är syftet med denna utredning.

I flera samtal har vi förstått att det är organisatoriskt svårt att samordna sig. Störst problem verkar vara vid underhåll av markbeläggning.

Alla de deltagande aktörerna har bra verktyg för att ta emot felanmälningar men hur uppföljning genomförs varierar bland de inkomna anmälningarna.

Vad som framkommit väldigt tydligt är att det är svårt att underhålla det man åtgärdat så att det inte blir dåligt igen och utgör hinder, särskilt utvändigt.

När det gäller kostnaden för att åtgärda och arbeta med enkelt avhjälpna hinder, och för att praktiskt kunna tillämpa HIN krävs en långsiktig planering hos aktörerna för att få en rimlig kostnad för vissa åtgärder.

5.2 Kunskap

Det är tydligt att det är stor brist på funktionshinderkunskap men även att det är olika kunskapsnivå mellan de deltagande aktörerna. Brist på funktionshinderskunskap gör det svårare att tolka och använda allmänt råd i HIN men även svårigheter i att ta fram strategi och ett effektivt arbetssätt. Brist på kunskap påverkar även upphandling. Andra verktyg som nämnts är bland annat Trafikverkets publikation om vägars och gators utformning (VGU) som framhållits använts för att den ger exempel på lösningar.

Det visar sig viktigt att det finns kunskap om organisationen och ansvarsfördelning inom den för att kunna identifiera och samordna åtgärder samt känna till vad för slags hinder som innefattas av ute- respektive inomhusmiljöer.

Eftersom åtgärderna inte ska vara för ekonomiskt betungande, för att räknas som ett enkelt avhjälpna hinder, krävs även kunskap och planering av budget. Med en långsiktig budget blir det lättare att göra de dyrare åtgärderna där dessa behöver genomföras.

5.3 Upphandling

Upphandling är svår att utföra på ett bra sätt om det råder brist på funktionshinderskunskap och kunskap i hur man tillämpat allmänt råd i HIN. Tex råder det olika tolkning vad HIN menar är publik del av byggnad och inte. Det krävs alltså kunskap att förstå vad som ska upphandlas och

hur, vad som krävs för att åtgärden ska utföras, men det krävs även besiktning så att det blir åtgärdat på ett korrekt sätt. För en utav de deltagande aktörerna har en viss skillnad märkts när man kan använda typritningar inför upphandling. Det blir tydligare vad som krävs av entreprenören men även om det blir utfört korrekt. Finns typritningar/typlösningar innebär det också att det då krävs mindre funktionshinderkunskap hos entreprenören. Ett problem med typritningar är att åtgärden alltid måste bedömas tillsammans med omgivning för platsen så att åtgärden harmoniserar och fungerar till omgivningen. Detta innebär inte att det ska kompromissas om utförande enligt allmänt råd i HIN utan att det nya passar ihop med det befintliga.

Under en högkonjunktur har det varit svårt att få entreprenörer som är villiga att ta på sig uppdragen eftersom det är relativt små åtgärder.

6. Samlad bedömning av platsbesök och dialog

Platsbesöken visade på att knappt hälften av åtgärderna följde de allmänna råden i HIN. Det visar sig sammantaget en variation i hur bristen har åtgärdats men att ett fåtal följer de allmänna råden helt. Flertalet platsbesök visar på att man inte tagit hänsyn till omgivningen och att även om hindret åtgärdas kan det i närheten eller alldeles intill finnas fler hinder. Det ska dock nämnas att utredningen innefattar enbart några få utvalda hinder och att antal platsbesök varierar mellan kommunerna på grund av svårighet att få fram platser. Vissa utvalda hinder var enklare att få del av än andra.

Eftersom tillgänglighet handlar om en kedja av aspekter som behöver vara åtgärdade längs en förflyttning så finns en risk i att enbart bedöma en åtgärd i taget. Eftersom utredningen varit begränsad till ett avgränsat antal hinder så har omgivningen inte bedömts under platsbesöken. I bedömning av den praktiska tillämpningen av de allmänna råden i HIN behöver även vägas in att för att åtgärder ska få sin fulla nytta så krävs det att åtgärder i sitt sammanhang uppfyller flera olika paragrafer i HIN.

Hos de aktörer där det funnits en uttalad strategi och ett metodiskt arbetssätt visade det sig ha genomfört mer åtgärder och det var enklare att få fram tydligt åtgärdade hinder oavsett om åtgärden "åtgärdats" av den kontaktperson som kontaktats. Åtgärderna har innefattats av både dyrare och mindre kostsamma åtgärder. Någon aktör har strategiskt valt ut några viktiga platser som åtgärdats efter en tidplan och budget.

Orsaken till att det inte finns ett systematiskt arbetssätt inom aktören kan vara många. Ekonomisk möjlighet att tillsätta en eller flera ansvariga kan vara en. Kunskap i hur HIN ska tolkas, samt funktionshinderkunskap men också förmågan och kunskapen i att ta fram ett systematiskt arbetssätt som kan användas inom hela aktörens organisation verkar vara genomgående orsaker hos de aktörer som varit svårare att få fram konkreta platser från.

Saknas funktionshinderskunskap och kunskap om allmänt råd i HIN är det svårt att planera strategi och arbetssätt och förstå omfattningen utav arbetet. Utan tillräcklig kunskap är det även svårt att organisera sig inom aktören och täcka upp den helheten som krävs för att ett hinder ska bli åtgärdat på det mest effektiva och kostnadseffektiva men även korrekta sättet. Saknas strategi för ett arbetssätt verkar det som att det inom aktörerna krävs omtag och blir på så vis mindre kostnadseffektivt. Det blir också svårare att spåra bakåt vad som gjorts och inte gjorts.

Eftersom det i utgångsläget visat sig vara svårt att få entreprenörer som svarar på förfrågningar är det i sig en aspekt som försvårar praktisk tillämpning av HIN. Saknas dessutom funktionshinderskunskap och typlösningar så blir upphandlingen samt uppföljningen svårhanterlig. Upphandling kräver även den en strategi och plan eftersom hindren finns inom olika kompetensområden hos entreprenören tex. plattläggare och svets- och smidesarbetare.

Det är en stor skillnad i kunskap om just sin aktörs miljö utifrån vilka hinder de bör hantera. Det är en stor svårighet i att faktiskt ha koll i vad som sker inom aktörens utemiljö då både underhåll sker på grund av slitage men även att det händer mycket i utemiljön så som att det byggas om och krävs att det grävs i gator pga. andra behov.

Hos flertalet aktörer har hinder hanterats som några slags engångslösningar vilket påverkar resultatet på åtgärden och försvårar arbetet.

Utifrån platsbesök och dialog med aktörerna stämmer alltför ofta inte uppfattningen om att åtgärder är vidgjorda, men dessa åtgärder visar sig i majoritet inte utfört enligt allmänt råd i HIN. Användningen av HIN upplevs som mycket begränsad dels då flertalet av åtgärderna inte uppfyller allmänt råd i HIN dels genom att i dialog med aktörerna förstå att de inte använder sig utav HIN som ett verktyg, stöd och hjälpmedel. Utan flera uttrycker sig att de finner det svårt att använda allmänt råd i HIN och andra använder dem inte alls. Men båda parter som uttrycker detta använder sig sedan en tid tillbaka utav sakkunniga rådgivare vid projektering och inventering.

Författningen HIN är inte en handbok och ska inte vara det. Författningen är dock en viktig parameter till att det i Sverige är mer tillgängligt i befintliga miljöer än i många andra länder. HIN bör bidra till att fler arbetar med tillgänglighetsfrågan vilket ger att fler också lär sig mer och mer om tillgänglighet och mer och mer bör därför på sikt blir bättre i den fysiska miljön. Denna utredning behöver ses som en mycket begränsad del i hur HIN rent faktiskt resulterar i bra lösningar eftersom det skett en begränsning av typ av hinder som undersökts. Det har framkommit en hel del som tyder på vikten av att de som arbetar med åtgärdandet av enkelt avhjälpna hinder behöver arbeta systematiskt med kunskap om HIN och i hur den ska användas.

BILAGA A

Urval av utförda platsbesök

Text i denna bilaga gäller enbart det aktuella hindret som rubriken avser och att andra brister ej är kommenterade. Urvalet är gjort av Boverket.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa invändigt)

Typ av byggnad/plats:

Invändig trappa mellan våningsplan i sjukhusmiljö.

Hur har man åtgärdat hindret?

Rektangulära neongula markeringar i plastmaterial har klistrats fast på linoleumstegen intill halkskydden på varje steg, ca 3 cm från trappstegens framkant. Markeringen sitter endast intill handledare på den yttre gånglinjen i trappan. Markering i liknande material sitter klistrad längs med hela det nedersta och det översta steget.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Kontrastmarkeringen är av avvikande material och ljushetskontrast.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa invändigt)

Typ av byggnad:

Köpcentrum

Hur har man åtgärdat hindret?

Cirklar av plastmaterial i svart kulör har klistrats fast på det översta samt nedersta trappstegets stenbeläggning. Cirklarna är 5 cm i diameter och placerade med 5 centimeter mellanrum. Den svarta cirkelmarkeringen har en ljushetskontrast på mer än 0,4 enligt NCS gentemot beläggningen i trappan och är placerade 1 cm från trappstegets framkant

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Kontrastmarkeringen är av avvikande material och ljushetskontrast. Markeringen är placerad för glesst för att uppfattas som tillräckligt varnade.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa utvändigt)

Typ av byggnad/plats:

Utvändig trappa i granit, intill byggnad för myndighetskontor. Olika mått på planstegen.

Hur har man åtgärdat hindret?

Markering har gjorts genom att måla en vit remsa på trappans översta, nedersta samt näst nedersta steg. Remsan är 10 cm bred och utgör en ljushetskontrast på mindre än 0,4 enligt NCS mot trappans beläggning. Den är placerad ca 1 cm från trappstegets framkant.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Trappans nedersta plansteg och framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i trapploppet har en markering men ej i ljushetskontrast på minst 0,40 enligt NCS.

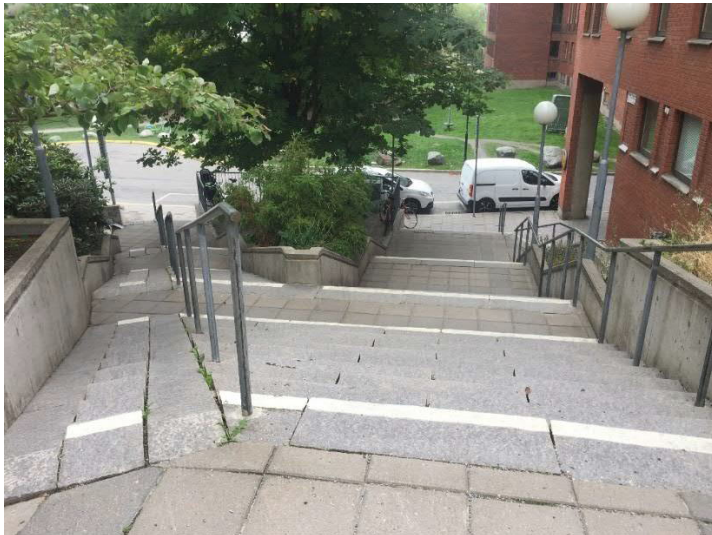
Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa utvändigt)

Typ av byggnad/plats:

Utvändig trappa med flera vilplan och "barnvagns" ramp i natur- och betongsten i parkmiljö.

Hur har man åtgärdat hindret?

Markering har gjorts genom att måla en vit remsa på trappans översta samt nedersta steg. Remsan är 8 cm bred och utgör en ljushetskontrast på mer än 0,4 enligt NCS mot trappans beläggning (lite beroende på väderlek). Den är placerad ca 1,5 cm från trappstegets framkant.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Trappans nedersta plansteg och framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i trapploppet har en markering i ljushetskontrast på minst 0,40 enligt NCS.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa utvändigt)

Typ av byggnad/plats:

Utvändigt skola, gångväg tillgänglig entré till aula.

Hur har man åtgärdat hindret?

Markering har gjorts genom att måla en vit remsa på trappans översta samt nedersta steg. Remsan är 5–6 cm bred och utgör en ljushetskontrast på mer än 0,4 enligt NCS mot trappans beläggning. Den är placerad ca 1 cm från trappstegets framkant.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Trappans nedersta plansteg och framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i trapploppet har en markering i ljushetskontrast på minst 0,40 enligt NCS.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa utvändigt)

Typ av byggnad/plats:

Utvändig trappa med flera vilplan i natur- och betongsten i parkmiljö

Hur har man åtgärdat hindret?

Markeringen utgörs av cirklar som är infrästa i trappstegens framkant med diameter 5 cm samt avstånd mellan markeringarna på ca 13–15 cm. Markeringarna är svart i kulören och har en ljushetskontrast mellan markering och trappans material på 0,30 enligt NCS. Markeringen är placerad ca 5 cm från trappstegets framkant.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Trappans nedersta plansteg och framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i trapploppet har en markering i ljushetskontrast på mindre än 0,40 enligt NCS. Markeringen är även placerad för glest för att uppfattas som varnande.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa utvändigt)

Typ av byggnad/plats:

Butikslokal

Hur har man åtgärdat hindret?

Markeringen utgörs av cirklar i plastmaterial som är klistrade på trappstegets framkant med diameter 5 cm samt avstånd mellan markeringarna på 10 cm. Ljushetskontrast mellan markeringar och trappans material är mer än 0,40 enligt NCS. Markeringen är placerad 1 cm från trappstegets framkant.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Framkanten av trappans sättsteg har en markering i ljushetskontrast på mer än 0,40 enligt NCS. Markeringen är placerad för glest för att uppfattas som varnande.

Ledstänger trappa invändigt

Typ av byggnad/plats:

Skola invändigt, gångväg till reception.

Hur har man åtgärdat hindret?

Ledstång placerad på befintlig ledstång i trappa. Placerad 0,90 m från golv. Ledstången löper förbi vilplan mellan trapploppen men ej förbi trappans översta och nedersta steg med 30 cm. Ledstången är lätt att greppa och går att hålla i även förbi infästningar. Den kontrasterar även i ljushet mot omgivande yta med 0,40 enligt NCS.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Den löper ej 30 cm förbi trappans översta och nedersta steg.

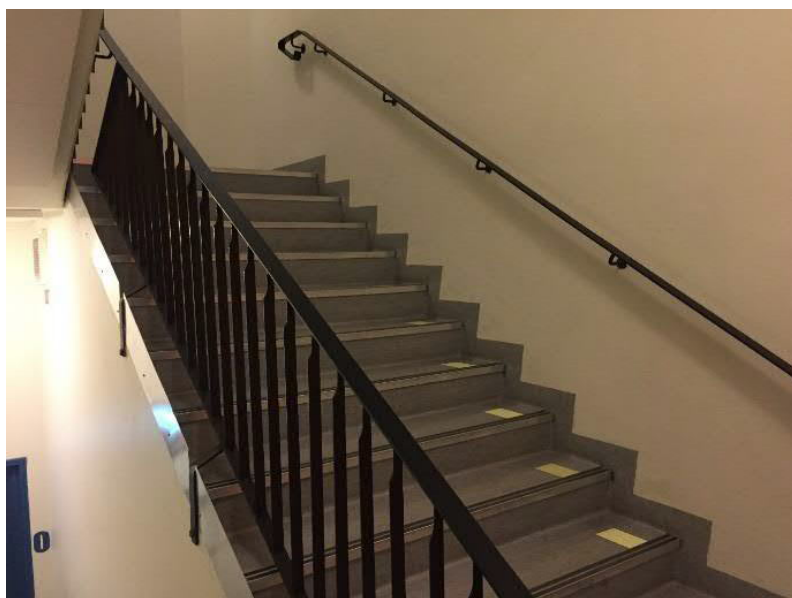
Ledstänger trappa invändigt

Typ av byggnad/plats:

Invändig trappa mellan våningsplan i sjukhusmiljö.

Hur har man åtgärdat hindret?

Invändig ledstång i svart plattstål, nickelfri, ca 0,8x4 cm på båda sidor i trappan. Förlängda och avrundade efter anvisningar från verksamheten som använder trappan.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ledstången löper förbi trappans början och slut med 30 cm samt har en ljushetskontrast mot omgivande ytor.

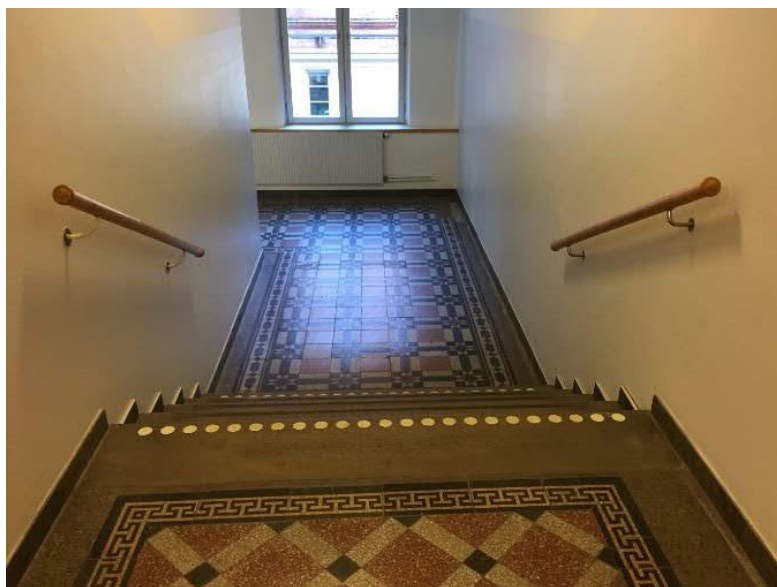
Ledstänger trappa invändigt

Typ av byggnad/plats:

Invändig trappa i sjukhus.

Hur har man åtgärdat hindret?

Ledstänger i rundstav av ljust trä ca 5 cm i diameter med svarvade avslutningsknoppar. Fortsätter ca 25 cm förbi första och sista steget.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ledstången löper endast förbi trappans början och slut med 25 cm men har en ljushetskontrast mot omgivande ytor och är greppvänlig även förbi infästningarna.

Ledstänger trappa utvändigt

Typ av byggnad/plats:

Utvändig trappa och ramp mellan gångstråk och parkering.

Hur har man åtgärdat hindret?

Rund ledstång i rostfritt, blank borstad, fäst i trappans ena sida. Ca 4,5 cm i diameter. Löper förbi trappan sista steg och fortsätter som ett stöd. Andra sidan av trappan saknar ledstång.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ledstänger bör finnas på båda sidor om trappa och ramp. Lätt att gripa om och löper oavbrutet.

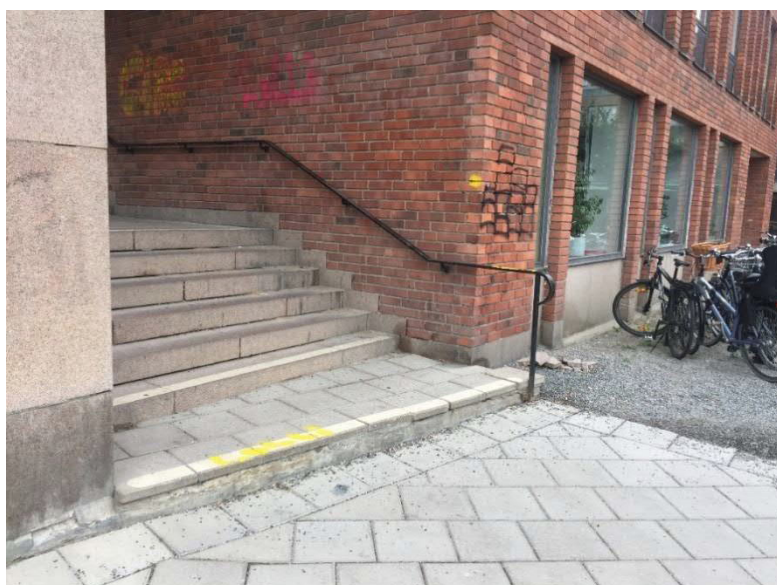
Ledstänger trappa utvändigt

Typ av byggnad/plats:

Utvändig trappa i granit, intill byggnaden för Myndighetskontor.

Hur har man åtgärdat hindret?

Ledstång i svartmålad plattjärn. Ca 5x2,5 cm. Infäst i vägg samt med stöd. Löper förbi första och sista steget med ca 17 cm. Kontrasterar mot bakgrunden.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ledstänger bör finnas på båda sidor om trappa. Löper ej förbi trappans början och slut med minst 30 cm men är böjd för att inte sticka ut för långt i gångyta.

Ledstänger trappa utvändigt

Typ av byggnad/plats:

Utvändig trappa mellan gata och park.

Hur har man åtgärdat hindret?

Ledstång i metall som är placerade dubbelt, mitt i trapploppet. Mörkt målad, rund, metall, ca 4 cm i diameter. Löper förbi sista och första nivåskillnaden i trappan med ca 30 cm.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ledstången löper oavbrutet, samt förbi trappans början och slut med minst 30 cm. Ledstången har en kontrasterande ljushet gentemot omgivande ytor.

Ledstänger trappa utvändigt

Typ av byggnad/plats:

Skola utvändigt

Hur har man åtgärdat hindret?

Placerad 0,90 m över mark. Ledstången löper förbi trappans översta och nedersta steg med ca 17 cm. Ledstången är lätt att gripa om och går att hålla i även förbi infästningar. Den kontrasterar i ljushet mot omgivningen med 0,30 enligt NCS.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ledstången går ej förbi trappans översta och nedersta steg med 30 cm och kontrasterar i ljushet på mindre än 0,40 enligt NCS.

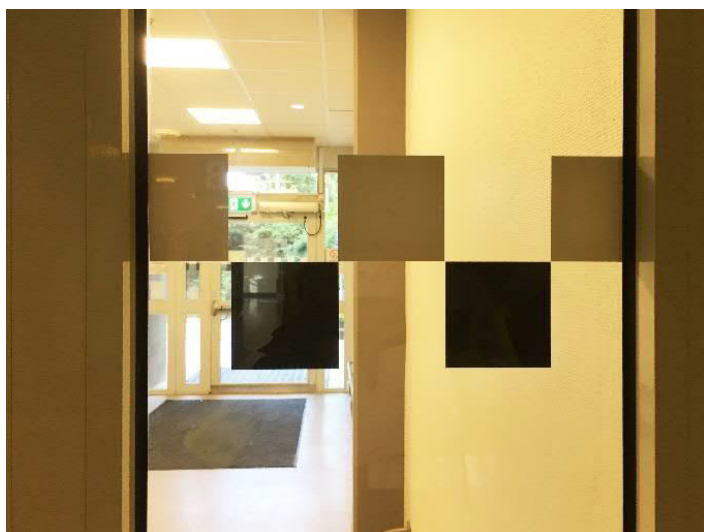
Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor

Typ av byggnad:

Invändigt glasparti med entrédörr till verksamhet.

Hur har man åtgärdat hindret?

Glasparti med vit indelning i metall. Kontrastmarkering i form av kvadrater i svart och vitt ca 1,5m från golv samt glasindelning i vit metall 1m över golv.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Markeringen är i avvikande material och ljushetskontrast mot bakgrunden. Ljushetskontrasten är mer än 0,40 enligt NCS (Natural Colour System). Markeringen är placerad i ögonhöjd för både stående och sittande personer.

Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor

Typ av byggnad:

Skola, tillgänglig gångväg till aula.

Hur har man åtgärdat hindret?

Glasparti indelad i metall, mörkgrönt. Cirklar som är 5–6 cm i diameter och utgörs av en halva som är svart och en halva som är vit. Placerade med 3 cm mellanrum på en höjd 1,20 m över golv samt ca 1,50 m över golv. Glasytan har även en indelning i grön metall 0,90m över golv.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Markeringarna avviker mot bakgrunden och placerad i ögonhöjd för både stående och sittande personer. Markeringen bör vara större då det endast är halva cirkeln i samma utformning.

Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor

Typ av byggnad:

Förskola med samlingssal som bl.a. används som vallokal.

Hur har man åtgärdat hindret?

Glasparti med låg bröstningshöjd. Markeringen i form av cirklar som är 6 cm i diameter och utgörs av en halva som är svart och en halva som är vit. Placerade med 4 cm mellanrum på en höjd 1,00 m över mark samt 1,50 m över mark.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Markeringen har en ljushetskontrasten på mer än 0,40 enligt NCS (Natural Colour System). Markeringen är placerad i ögonhöjd för både stående och sittande personer. Markeringen bör vara större då det endast är halva cirkeln i samma utformning.

Ojämn markbeläggning

Typ av plats:

Entré till publik lokal.

Hur har man åtgärdat hindret?

Utjämnande markbeläggning av rödbrun granit. Stora, något varierande format. Taktilt ledstråk i mitten av entrégången i form av spårade granitstenar, ca 40 cm brett. Kringliggande storgatsten avgränsar entréstråket.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ett stråk med jämn markbeläggning har fällts in.

Ojämn markbeläggning

Typ av plats:

Sjukhusentré med nivåskillnad i förhållande till gata.

Hur har man åtgärdat hindret?

Nivåskillnaden upptas av ramp som övergår i utjämnad yta med samma typ av markbeläggning. Grå betongsten, 40x40 med kontrastmarkering där rampen börjar och slutar i vit betongsten 40x40. Upphöjd kant mot plantering, ca 7 cm.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ej större lutning än 1:12 och har avåkningskydd.

Ojämn markbeläggning

Typ av plats:

Gång- och cykelstråk.

Hur har man åtgärdat hindret?

Separerat gång- och cykelstråk med asfalt resp. natursten. Stora släta hållar i gångstråket.

Bedömning och kommentarer

Utfört enligt allmänt råd i HIN

Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN

Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Ett stråk med jämnare markbeläggning har fällts in.

BILAGA B

Checklista platsbesök

Ledstänger trappa

Typ av byggnad/plats: (var tydlig med att nämna utvändigt alt. invändigt) tex. invändigt skol, utvändigt torg, invändigt bibliotek.)

Hur har man åtgärdat hindret?

Utan värdering beskriva hur hinder åtgärdats t.ex. materialval, kulör, placering.

Fritext:

.....

Bild 1 på platsen ut zoomad (ta liggande bilder)

Bild 2 på platsen in zoomad (ta liggande bilder)

Ledstänger trappa

Stöd enligt HIN

FÖR IFYLLD CHECKLISTA SOM STÖD FÖR PLATSBESÖK LEDSTÄNGER TRAPPA

- ☐ Där ledstänger saknas eller bara finns på ena sidan om en trappa eller ramp bör de kompletteras så att de finns på båda sidor.
- ☐ Ledstänger bör sitta på 0,9 meters höjd.
- ☐ Ledstänger ska vara lätta att gripa om.
- ☐ De bör löpa oavbrutet, samt förbi trappans eller rampens början och slut med minst 30 cm.
- ☐ Ledstängerna bör ha kontrasterande ljushet gentemot omgivande ytor.
- ☐ Det bör vara möjligt att hålla i ledstången även förbi infästningen.'

Bedömning och kommentarer

Stryk under det alternativ som stämmer ex.

- ☐ Utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Kontrastmarkeringen är av avvikande material och ljushetskontrast.

Övriga reflektioner:

Reflektion skrivs vid sidan om, inte i mall eftersom vi strävar emot att så lite som möjligt efteråt behöva gå in och skriva eller justerar i ifyllda formulär

På platsbesök kanske vi ser saker som vi tycker kan vara värt att notera och ta med till sammanfattande slutsatser. Det kanske är någonstans vi ser att åtgärden inte uppfyller HIN men ändå kan ses som tillgänglig ur ett annat perspektiv.

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa)

Typ av byggnad/plats: *(var tydlig med att nämna utvändigt alt. invändigt) tex. invändigt skol, utvändigt torg, invändigt bibliotek.*

Hur har man åtgärdat hindret?

Utan värdering beskriva hur hinder åtgärdats t.ex. materialval, kulör, placering.

Hur är kontrastmarkeringen utförd? Mått (linje/prickar), material,

Fritext:

.....

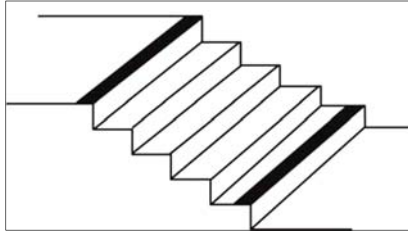
Bild 1 på platsen ut zoomad (ta liggande bilder)

Bild 2 på platsen in zoomad (ta liggande bilder)

Kontrast-/varningsmarkering på nivåskillnad (trappa)

Stöd enligt HIN

- ☐ En trappas nedersta plansteg och motsvarande del av framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i varje trapplopp bör ha
- ☐ en ljushetskontrast på minst 0.40 enligt NCS (Natural Color System).

Stöd enligt Bygg ikapp **med tillägg**

- ☐ Vid nyanläggning bör hela nedersta trappsteget och motsvarande yta av framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget markeras. Där inte detta är möjligt bör markeringen gå längs hela trappsteget, vara minst 10 cm bred och placeras så nära kanten som möjligt (max 15 mm från kanten).
- ☐ Markering med cirklar uppfattas ofta som otillräcklig av personer med nedsatt **syn invändigt**, men kan vara motiverad om det är en ljus trappa som kräver mörka markeringar eller utvändigt.
- ☐ Om markeringen görs med cirklar bör dessa ha en diameter på minst 50 mm, ett mellanrum som är högst 30 mm och placeras högst 20 mm från framkanten.

Bedömning och kommentarer

Stryk under det alternativ som stämmer ex.

- ☐ Utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Kontrastmarkeringen är av avvikande material och ljushetskontrast.

Övriga reflektioner:

Reflektion skrivs vid sidan om, inte i mall eftersom vi strävar emot att så lite som möjligt efteråt behöva gå in och skriva eller justerar i ifyllda formulär.

På platsbesök kanske vi ser saker som vi tycker kan vara värt att notera och ta med till sammanfattande slutsatser. Det kanske är någonstans vi ser att åtgärden inte uppfyller HIN men ändå kan ses som tillgänglig ur ett annat perspektiv.

Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor

Typ av byggnad: *tex. invändigt skol, invändigt bibliotek.*

Hur har man åtgärdat hindret?

Utan värdering beskriva hur hinder åtgärdats t.ex. materialval, kulör, placering.

Fritext:

Bild 1 på platsen ut zoomad (ta liggande bilder)

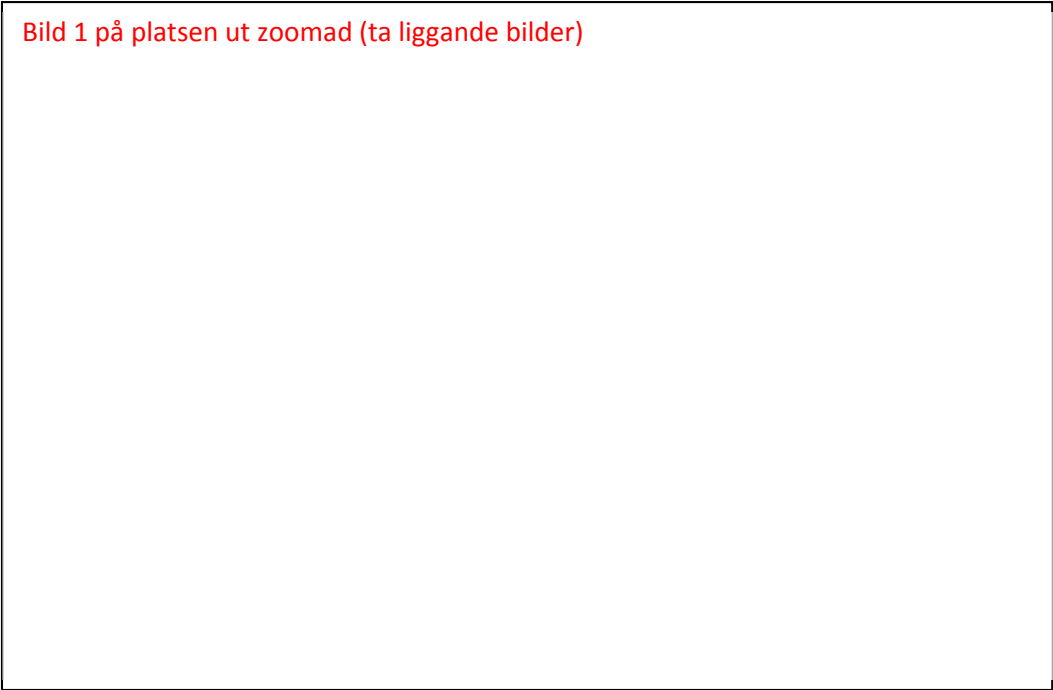
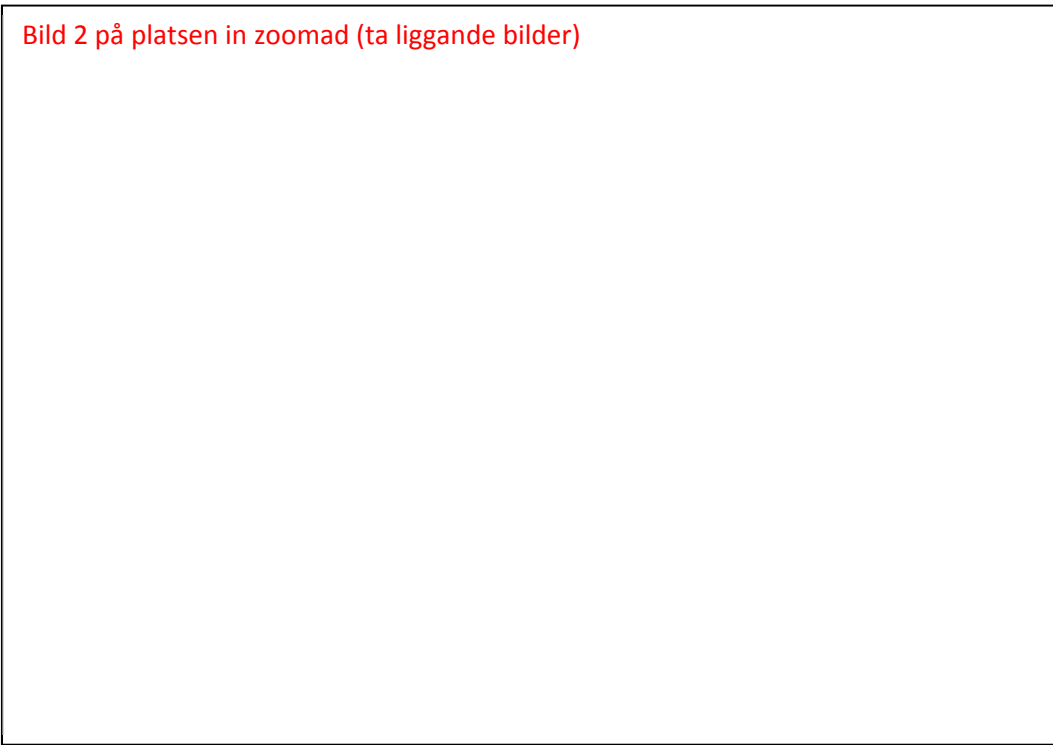
A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for a photograph of the site taken from the outside and zoomed out.

Bild 2 på platsen in zoomad (ta liggande bilder)

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for a photograph of the site taken from the inside and zoomed in.

Kontrast-/varningsmarkering på oskyddade glasytor

Stöd enligt HIN

- ☐ Stora glasytor i dörrar samt glasytor som kan förväxlas med dörrar eller öppningar bör markeras,
- ☐ Markeringarna bör avvika mot bakgrunden och placeras i ögonhöjd för både stående och sittande personer. Kontrastmarkeringens utformning

Stöd enligt Bygg ikapp

- ☐ (Placering ca 0,9 m och 1,3 - 1,5 m över marken samt kontrastera minst 0,40 NCS i ljushet mot bakgrunden).
- ☐ Markeringen bör vara 75 mm bred och löpa oavbrutet över hela glasytan.
- ☐ Glasdörrar kan behöva en ca 25 mm bred markering av yttre kanten.
- ☐ Om glaset går ända ner till golv och golvet fortsätter oavbrutet förbi dörren bör även finnas en markering ca 0,1–0,30 m över golv/mark.

Bedömning och kommentarer

Stryk under det alternativ som stämmer ex.

- ☐ Utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Kontrastmarkeringen är av avvikande material och ljushetskontrast.

Övriga reflektioner:

Reflektion skrivs vid sidan om, inte i mall eftersom vi strävar emot att så lite som möjligt efteråt behöva gå in och skriva eller justerar i ifyllda formulär.

På platsbesök kanske vi ser saker som vi tycker kan vara värt att notera och ta med till sammanfattande slutsatser. Det kanske är någonstans vi ser att åtgärden inte uppfyller HIN men ändå kan ses som tillgänglig ur ett annat perspektiv.

Ojämn markbeläggning

Typ av plats: *skol, torg, bibliotek.*

Hur har man åtgärdat hindret?

Utan värdering beskriva hur hinder åtgärdats t.ex. materialval, kulör, placering.

Hur är kontrastmarkeringen utförd? Mått (linje/prickar), material,

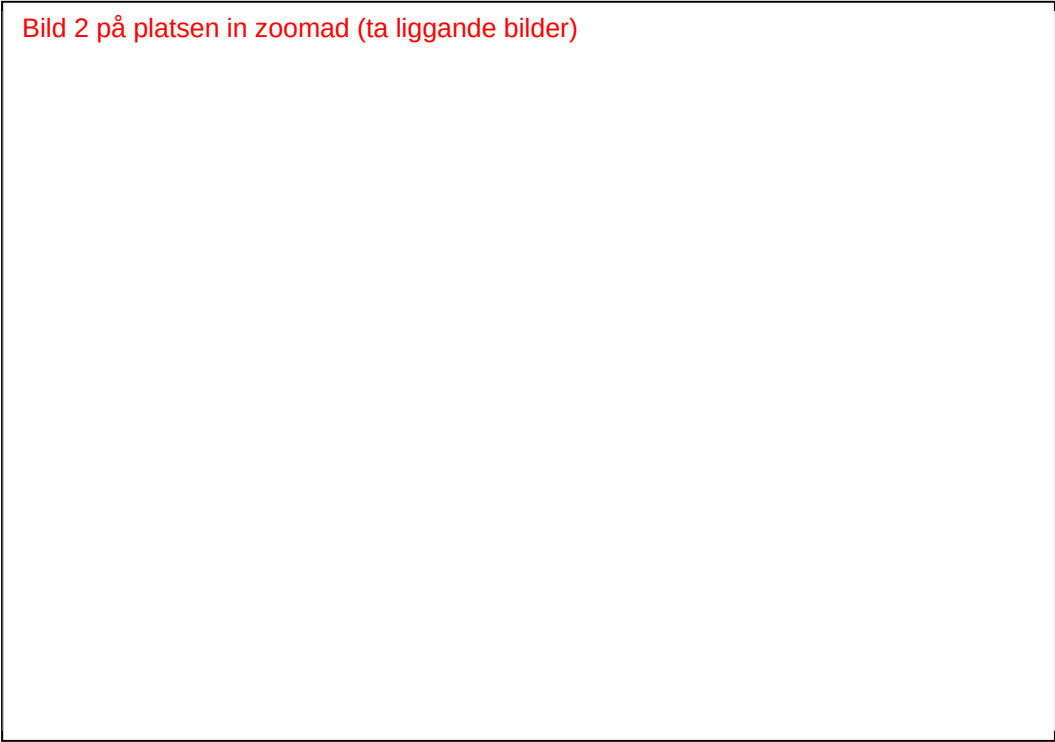
Fritext:

Enligt HIN

Bild 1 på platsen ut zoomad (ta liggande bilder)

Bild 2 på platsen in zoomad (ta liggande bilder)

Ojämn markbeläggning

Stöd enligt HIN

Stryk under de alternativ som stämmer ex.

- ☐ Ojämn markbeläggning som utgör hinder för personer i rullstol och med rollator att ta sig fram på gångtor bör bytas ut.
- ☐ Markbeläggning ska vara fast, jämn och halkfri.
- ☐ Exempelvis genom att ett stråk med jämnare markbeläggning fälls in.
- ☐ Rännalar som utgör hinder för personer i rullstol och med rollator bör täckas över så att ytan blir jämn eller bytas ut mot t.ex. avrinningsgaller eller rännalar som utan svårighet kan passeras av personer i rullstol eller med rollator.

Stöd enligt Bygg ikapp

Stryk under de alternativ som stämmer ex.

- ☐ Finns inga gropar, sprickor eller liknande som inte är bredare än 5 mm.
- ☐ Exempelvis genom att ett stråk med jämnare markbeläggning fälls in. (minst 0,9 m bred).
- ☐ Markbeläggning på gångtor ska vara fast, jämn och halkfri. Asfalt, betongplattor och släta stenhällar är exempel på lämpliga material. Fasta och jämna grusytor (BBR) samt stenmjöl som vattnas (ALM) kan även vara lämpligt material.

Bedömning och kommentarer

Stryk under det alternativ som stämmer ex.

- ☐ Utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Delvis utfört enligt allmänt råd i HIN
- ☐ Inte utfört enligt allmänt råd i HIN

Fritext (kort förklaring): Kontrastmarkeringen är av avvikande material och ljushetskontrast.

Övriga reflektioner:

Reflektion skrivs vid sidan om, inte i mall eftersom vi strävar emot att så lite som möjligt efteråt behöva gå in och skriva eller justerar i ifyllda formulär.

På platsbesök kanske vi ser saker som vi tycker kan vara värt att notera och ta med till sammanfattande slutsatser. Det kanske är någonstans vi ser att åtgärden inte uppfyller HIN men ändå kan ses som tillgänglig ur ett annat perspektiv.

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se